

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

Přirodovědecká fakulta
Katedra rozvojových studií

Jana CICVÁRKOVÁ

**STRATEGICKÉ SUROVINY JAKO PŘÍČINA
KONFLIKTŮ V AFRICE**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: RNDr. Miloš FŇUKAL, Ph.D.

Olomouc 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, a že jsem uvedla veškeré použité zdroje.

V Olomouci dne 24. 4. 2012

.....

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla velmi poděkovat vedoucímu mé bakalářské práce panu RNDr. Miloši Fňukalovi, Ph.D. za ochotný a vstřícný přístup, odborné rady a především za jeho trpělivost, kterou při vedení této práce projevoval.

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
Přírodovědecká fakulta
Akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Jana CICVÁRKOVÁ**
Osobní číslo: **R09798**
Studijní program: **B1301 Geografie**
Studijní obor: **Mezinárodní rozvojová studia**
Název tématu: **Strategické suroviny jako příčina konfliktů v Africe**
Zadávací katedra: **Katedra rozvojových studií**

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í :

Cílem bakalářské práce je zhodnotit vliv produkce strategických surovin (ropa, zlato, měď, diamanty, coltan apod.) na dynamiku konfliktů v Subsaharské Africe. Cílem práce bude zjistit, jestli těžba surovin v těchto zemích zvyšuje nebo snižuje konfliktní potenciál a přispívá, nebo naopak brání řešení různých regionálních konfliktů v oblasti.

Rozsah grafických prací: **dle potřeby**
Rozsah pracovní zprávy: **10 - 15 tisíc slov**
Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**
Seznam odborné literatury:

Knižní zdroje:

Ballentine, Karen - Nitzschke, Heiko: The Political Economy of Civil War and Conflict Transformation. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management 2005

Bannon, Ian - Collier, Paul eds.: Natural Resources and Violent Conflict. Options and Actions. Washington: The World Bank 2003

Billon, Philippe Le: The political ecology of war: Natural resources and armed conflict. Political Geography 20, 2001

Collier, Paul: Miliarda nejchudších. Proč se některým zemím nedaří a co s tím. Praha : Vyšehrad 2009.

Collier, Paul - Hoeffler, Anke: Greed and Grievance in Civil War. Oxf. Econ. Pap. (2004) 56 (4): 563-595.

Šmíd, Tomáš a spol.: Vybrané konflikty o zdroje a suroviny. Brno : Masarykova univerzita, 2010.

Z článků např.: Humphreys, Macartan: Natural Resources, Conflict, and Conflict Resolution: Uncovering the Mechanisms. Journal of Conflict Resolution 49, 2005; Ibeanu, Okechukwu: Oiling the Friction: Environmental Conflict Management in the Niger Delta, Nigeria. Environmental Change & Security Project Report, Issue 6, 2000; Lujala, Päivi - Gleditsch, Nils Peter - Gilmore, Elisabeth: A Diamond Curse? Civil War and a Lootable Resource. Journal of Conflict Resolution 49, 2005; Renner, Michael: The Anatomy of Resource Wars. Worldwatch Institute 2002; Vaďura, Vladimír: Financování povstaleckých skupin v rozvojových zemích. Brno : Rexter 2004, 2, od s. 1-10, 10 s.

Vedoucí bakalářské práce: **RNDr. Miloš Fňukal, Ph.D.**
Katedra geografie

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2011**
Termín odevzdání bakalářské práce: **27. dubna 2012**

L.S.

Prof. RNDr. Juraj Ševčík, Ph.D.
děkan

Doc. RNDr. Pavel Nováček, CSc.
vedoucí katedry

V Olomouci dne 4. dubna 2011

Obsah

Seznam použitých zkratk	8
Seznam tabulek a obrázků	9
1. Úvod	10
2. Cíle práce	12
3. Metody zpracování	14
4. Vymezení pojmů	15
4.1. Ozbrojený konflikt	15
4.1.1. Definice	15
4.1.2. Klasifikace	16
4.1.3. Příčiny	20
4.2. Strategické suroviny	22
5. Strategické suroviny jako příčiny konfliktů	25
6. Specifika konfliktů o suroviny	32
7. Vybrané strategické suroviny subsaharské Afriky	37
7.1. Ropa	37
7.2. Zlato	40
7.3. Měď	41
7.4. Diamanty	42
7.4.1. Kimberlejský proces	43
7.5. Coltan	45
8. Identifikace konfliktů o suroviny v Africe	47
8.1. Současné konflikty	48
9. Případová studie: Sierra Leone	51
9.1. Historické pozadí	51
9.2. Postkoloniální období	52
9.3. Občanská válka	52

9.3.1.	Role Jednotné revoluční fronty (RUF)	52
9.3.2.	Role vlády a státních ozbrojených sil	54
9.3.3.	Politická situace mezi lety 1992 až 2002.....	54
9.4.	Zhodnocení konfliktu	56
9.4.1.	Příčiny konfliktu	57
10.	Závěr.....	58
11.	Shrnutí	60
12.	Seznam použitých zdrojů	61
13.	Přílohy	71

Seznam použitých zkratek

AFRC	<i>Armed Forces Revolutionary Council</i>
AKUF	<i>Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung</i>
COW	<i>Correlates of War</i>
DR Kongo	<i>Demokratická republika Kongo</i>
ECOMOG	<i>Economic Community of West African States Monitoring Group</i>
EO	<i>Executive Oucomes</i>
EU	<i>Evropská unie</i>
HDP	<i>Hrubý domácí produkt</i>
HIK	<i>Heidelberger Institut für Internationale Konfliktforschung</i>
JAR	<i>Jihoafriická republika</i>
OSN	<i>Organizace spojených národů</i>
PRIO	<i>The Peace Research Institute Oslo</i>
RUF	<i>Revolutionary United Front</i>
SLST	<i>Sierra Leone Selection Trust</i>
SSSR	<i>Svaz sovětských socialistických republik</i>
UCDP	<i>Uppsala Conflict Data Program</i>
UNAMSIL	<i>United Nations Mission in Sierra Leone</i>
USA	<i>United States of America</i>

Seznam tabulek a obrázků

Tabulka 1: Občanské války spojené s přírodním bohatstvím, 1990–2002	26
Tabulka 2: Předpokládané mechanismy příčin	27
Tabulka 3: Přírodní bohatství, ukořistitelnost, a typy konfliktů	33
Obrázek 1: Přírodní zdroje a riziko konfliktů v nízkopříjmových státech	25
Obrázek 2: Vývoj počtu konfliktů v subsaharské Africe v letech 1989 až 2011	47
Obrázek 3: Nerostné bohatství a politická nestabilita subsaharské Afriky (1999)	48
Obrázek 4: Nejčastější příčiny konfliktů v období 12. 1. 2010– 31. 12. 2011.....	50
Obrázek 5: Nejčastější příčiny konfliktů v kombinaci s přírodními zdroji (12. 1. 2010– 31. 12. 2011)	50
Obrázek 6: Těžba diamantů a obchodní cesty Jednotné revoluční fronty (RUF)	53

1. Úvod

Afrika je velmi bohatá na nerostné a přírodní suroviny, přesto zde paradoxně žijí nejchudší lidé světa, kteří jsou často sužováni nemocemi, hladomorem a trpí nízkou vzdělaností. Co tento jev způsobilo? Příčin bude více, avšak za jednoho z významných „viníků“ lze považovat velký počet dlouhotrvajících ozbrojených konfliktů, které probíhaly či stále probíhají v afrických státech. V pozadí většiny z nich stojí právě boje o přírodní bohatství. Jde v podstatě o vedlejší důsledek stále rostoucí světové poptávky po surovinách, která vytváří z přírodních zásob docela snadný a rychlý zdroj příjmů.

Přírodní zdroje a suroviny hrály v lidské historii vždy značnou roli a boje o ně nebyly ničím zvláštním. Už ve starověku a středověku existovaly konflikty o půdu a vodu, nebo ekonomickými zisky motivované výpravy dobyvatelů, kteří toužili po co největší slávě a bohatství. Podobně cílem evropských zámořských objevů bylo také získat co nejvíce vzácných komodit, a to i za cenu ztrát na lidských životech či zničení celých říší, jako například říše Aztéků či Inků.

V 19. století se začala závislost světa na přírodních zdrojích ještě více prohlubovat. Hlavní příčinou byla industrializace, která způsobila silnou vazbu lidské populace na nerostných surovinách. Důležitost surovin se velkou měrou projevila v první a druhé světové válce a poté pak v období studené války (1947–1991), kdy supervelmoci vedly závody ve zbrojení.

Studená válka ovlivnila dění na celém světě, včetně afrického kontinentu. V té době se například Spojené státy americké a bývalý Sovětský svaz staly jedněmi z klíčových partnerů subsaharské Afriky. Vedly je k tomu ekonomické, strategické, geopolitické, a také částečně humanitární důvody. Hlavním cílem politik byl ale boj o moc. USA se kupříkladu snažily zabránit SSSR v šíření jeho vlivu a komunismu. Obě velmoci pro své cíle podporovaly různá africká hnutí a vlády, které vedly boj proti partnerům a příznivcům opačné strany. Svoji podporu velmoci realizovaly jak finančními toky, tak pomocí dovozu zbraní a jiné vojenské techniky.¹ Podporovány byly ale jen ti, kteří se dokázali podřídit zájmům zahraniční politiky dárcovských států. Mnohdy byly příjemci státy, ve kterých vládl autoritativní režim jedné strany, nebo ve kterých státní orgány nebyly schopny samostatného plnění svých funkcí a měly

¹ Záhořík (2009:291)

zkorumpované struktury. Kromě politického diktátu museli často příjemci pomoci oplácet velkorysost dárců formou různých dohod, např. zpřístupněním surovinových zdrojů, tamních trhů apod.² SSSR se v té době stal například ústředním dodavatelem zbraní na africkém kontinentě. Až 90 % veškerých zbraní v Angole, Alžírsku a Etiopii, kde probíhaly vleklé konflikty, pocházelo právě odtud.³

Poskytovaná podpora bývalého Sovětského svazu a Spojených států amerických bezpodmínečně ovlivnila bezpečnostní situaci a charakter ozbrojených konfliktů v zemích příjemců. Dosud však není zodpovězena otázka, do jaké míry. Konec studené války přinesl Africe nárůst nestability a pro některé státy existenční potíže, poněvadž světové velmoci náhle změnilly své strategické zájmy. Zastavení finančních i materiálních toků ze zahraničí, proudících v době studené války, se stalo pro řadu slabých afrických zemí osudným. Nebyly schopné dostatečně rychle reagovat na změnu a na neustále se rozšiřující a přetrvávající vnitrostátní konflikty. Dostaly se do pastí chudoby a konfliktu.⁴

Přírodní zdroje a suroviny se díky vysoké světové poptávce staly po studené válce jedním z hlavních zdrojů příjmů jak povstaleckých skupin, tak samotných vlád. A právě vztah strategických surovin a konfliktů v zemích subsaharské Afriky je hlavním tématem této bakalářské práce, která se bude také zabývat otázkou, jaký vliv má přítomnost zdrojů surovin v daných státech či regionech na pravděpodobnost vzniku ozbrojeného konfliktu, jeho charakter, délku trvání a možné způsoby jeho ukončení.

² Vaďura (2004)

³ Shubin (2004:108)

⁴ Více Collier (2007)

2. Cíle práce

Bakalářská práce si klade za cíl komplexně zhodnotit vliv produkce strategických surovin (se zaměřením na ropu, zlato, měď, diamanty a coltan) na dynamiku konfliktů v subsaharské Africe. Pro jeho naplnění je třeba vyřešit několik dílčích cílů, kterým je přizpůsobena vnitřní struktura práce.

První – teoretická – část práce bude mít za cíl precizovat pojem „strategické suroviny“, vedle toho se bude zabývat základními přístupy k definování a členění konfliktů a ke klasifikaci jejich příčin.

Další oddíl studie bude věnován rozmístění ložisek a těžby strategických surovin. Důraz bude kladen především na zjištění, do jaké míry koreluje geografické rozmístění ložisek strategických surovin s hlavními konfliktními ohnisky v subsaharské Africe.

Jádrem práce pak bude kapitola, která se na základě podrobné analýzy vybraného surovinového konfliktu pokusí určit, zda byly suroviny hlavní příčinou konfliktu, případně jestli se na něm pouze spolupodílely, nebo nebyl jejich vliv prokazatelný.

Před vlastním zpracováním textu práce je možné vyslovit tyto pracovní hypotézy:

- 1) Lze očekávat poměrně těsnou souvislost mezi rozmístěním ložisek strategických nerostných surovin a konfliktních zón.
- 2) V konfliktech v subsaharské Africe budou suroviny buď hlavní příčinou, nebo budou suroviny přispívat k eskalaci konfliktů zapříčiněných primárně etnickými nebo náboženskými rozpory.
- 3) „Konfliktní potenciál“ jednotlivých surovin nebude shodný, největší předpokládáme u surovin s nejvyšší cenou (ve vztahu k hmotnosti) a u surovin, ve kterých má subsaharská Afrika nejvyšší podíl na světové produkci.
- 4) Vliv strategických surovin na řešení konfliktů nebude jednoznačný, lze předpokládat, že mohou přispět jak k rychlejšímu řešení – zisky z jejich prodeje totiž mohou uspokojit všechny aktéry konfliktu- ale také naopak

mohou konflikt dlouho prodlužovat, neboť přírodní zdroje nejsou jen zdrojem bohatství, ale i moci.

- 5) Konflikty o nerostné zdroje budou lokalizovány především ve státech se slabou a lehce podplatitelnou korumpovatelnou vládou.

3. Metody zpracování

Při psaní bakalářské práce byla použita rešeršně-kompilační metoda. Stěžejním bylo vyhledání a kompletace poznatků a dat. Následně byla provedena jejich interpretace v textu. Využita byla v 8. kapitole také metoda analýzy, a to především při získávání a analyzování potřebných dat z internetových publikací vydávaných HIIK, které zkoumají blíže dynamiku konfliktů.

Informace byly získávány jak z primárních zdrojů (data od mezinárodních institucí, agenturní zprávy či mezinárodní databáze), tak ze sekundárních (z monografií, sborníků, odborných časopisů). Také bylo často využíváno internetových zdrojů. Většina dostupných materiálů, které se tématem surovinových konfliktů zabývají, je psána v anglickém jazyce. Tomuto tématu se věnuje mnoho zahraničních odborníků. Nejvíce bylo ale využito prací Paula Colliera, Philippe Le Billona, Micheala L. Rose, Michaela Rennera a Iana Bannona. Z českých autorů bylo využito mimo jiné práce Tomáše Šmída, Vladimíra Vaňury a Jiřího Tomeše.

Bakalářská práce je doplněna tabulkami a obrázky, které jsou buď převzaty z původního zdroje a upraveny, nebo jsou zpracovány autorkou podle dostupných dat. Dvě tabulky větších rozměrů jsou uvedeny na konci práce jako přílohy, aby nenarušovaly souvislost textu. V práci jsou také kurzívou uváděny odkazy na přílohy, tabulky a obrázky. Dále je na začátku práce uveden seznam zkratk s celým názvem v původním jazyce.

V práci byl aplikován systém poznámek pod čarou, které buď odkazují na použitý zdroj, anebo vysvětlují pojmy, které by čtenáři nemusely být hned jasné. Přímé citace jsou v textu dány do uvozovek a označeny kurzívou. Seznam kompletních citací je uveden v seznamu použitých zdrojů

4. Vymezení pojmů

4.1. Ozbrojený konflikt

4.1.1. Definice

Konflikty jsou neoddelitelnou součástí lidské existence. Díky tomu se tento výraz neustále vyvíjí a především zkoumá. Není proto jednoduché ho charakterizovat jednou objektivní definicí, neboť má více významů, zkoumá ho několik vědních oborů, a tak se i v odborné literatuře objevují odlišné definice. Nejobecněji lze konflikt chápat jako sociální situaci či spor mezi dvěma stranami (jednotlivci či skupinami) a více, kdy je každá ze stran zastáncem svých zájmů, názorů a cílů, které jsou v antipatii druhé strany. Přitom výhra nebo zisk jedné strany automaticky znamená prohru nebo ztrátu té druhé.⁵

Wallensteen⁶ vymezuje konflikt pomocí tří významných prvků, kterými jsou neslučitelnost zájmů (inkompatibilita), jednání či chování a aktéři. Podle něho je konflikt vážnou neshodou mezi alespoň dvěma aktéry, kteří ve stejný moment usilují o získání omezených zdrojů, přičemž úsilí stran zahrnuje širokou škálu akcí (od vyhrožování až po vedení války) a za zdroje se nepovažuje jen ekonomické bohatství, ale vše, o co má daný aktér zájem (politická moc, kontrola určitého území apod.).

Významná světová centra či instituty pro výzkum a řešení konfliktů⁷ se snaží neustále pracovat na projektech, které jim pomáhají ke sběru nových dat, díky nimž mohou vytvářet dlouhodobé studie konfliktů. Mezi nejvýznamnější patří tzv. The Correlates of War Project (COW Project) Michiganské univerzity, Arbeitsgemeinschaft Kriegsursachenforschung (AKUF) Hamburské univerzity, Conflict Barometer Heidelberského institutu pro mezinárodní výzkum konfliktů, nebo the Uppsala Conflict Data Program (UCDP)⁸, vytvořený týmem složeným z odborníků z katedry výzkumu míru a konfliktů Uppsalské univerzity a z Mezinárodního institutu pro výzkum míru

⁵ Zelený (2009:36)

⁶ Wallensteen (2007:14 –15)

⁷ První centra a instituty pro výzkum a řešení konfliktů začaly vznikat ve 2. polovině 50. let 20. století, a to zejména ve Skandinávii, Spojených státech a Kanadě. V 1. polovině 60. let se studium konfliktů propojilo s Výzkumem míru (Peace Research) a vznikl podobor Výzkum míru a konfliktů (Conflict and Peace Research, v anglosaské oblasti často nazýván jako Conflict Resolution).

Bližší: Ramsbotham et al. (2005)

⁸ Gleditsch et al. (2002)

v Oslu. Tyto projekty jsou známé hlavně pro své zaměření na ozbrojené (násilné) konflikty a jejich databáze, které pravidelně aktualizují. Například UCDP má momentálně ve své databázi zaevidováno 267 ozbrojených konfliktů, které se udály mezi lety 1946 a 2010⁹.

Každý institut ale vymezuje ozbrojené konflikty podle vlastní metodiky. Pro představu, UCDP definuje ozbrojený konflikt jako konflikt, v němž se jedná o nekompatibilitu zájmů, týkající se vlády nebo určitého území, kde se účastní minimálně 2 ozbrojené síly, z nichž přinejmenším jedna je státní moc, a v jehož důsledku zahynulo nejméně 25 osob během jednoho kalendářního roku¹⁰. COW Project zase uvádí, že konflikt je válka, ve které alespoň jednou stranou je stát (vláda) a v jehož průběhu bylo zabito nejméně 1000 osob¹¹.

4.1.2. Klasifikace

Před zahájením klasifikace ozbrojených konfliktů je nutné si nejdříve rozdělit samotné konflikty na nenásilné (nonviolent) a násilné (violent), dle prostředků a způsobů použitými účastníky konfliktu. Jestliže aktéři řeší konflikt pouze s použitím mírových prostředků, jedná se o nenásilný konflikt. Na druhou stranu, pokud si jedna nebo více stran konfliktu vybere k jeho řešení násilné prostředky, jde už o konflikt násilný neboli ozbrojený (armed conflict).

Dnešní ozbrojené konflikty bývají děleny do mnoha kategorií dle různých kritérií¹². Nejčastěji se člení na základě politicko-geografických faktorů, charakteru prostoru bojů a zúčastněných aktérů, podle počtu obětí, stupně intenzity, délky trvání (krátké, vleklé), aktérů konfliktu, mezinárodního práva, příčiny konfliktu, způsobu vedení konfliktu (pravidelná, nepravidelná válka) a výsledků.

Z geografického hlediska se ozbrojené konflikty dělí na lokální, regionální a globální války. Lokální jsou teritoriálně úzce omezené a nejčastěji se odehrávají uvnitř státu či mezi dvěma státy. Pokud dochází k intervenci z vnějšku, jedná se o pokusy válku ukončit a nastolit mír. Regionální války postihují celý region a účastní se jich více

⁹ Department of Peace and Conflict Research. (2011a)

¹⁰ Department of Peace and Conflict Research (2011b)

¹¹ Gleditsch et al. (2002)

¹² Bílková (2007: 29)

států. Regionální charakter měla např. válka v subsaharské Africe (oblast tzv. velkých jezer - Rwanda, Uganda, Burundi, Demokratická republika Kongo). Tyto války téměř vždy začínají lokálním konfliktem. A globální válkou je ozbrojený konflikt, kterého se přímo účastní větší množství zemí z různých regionů a kontinentů. Byly jím kupříkladu obě světové války.¹³

UCDP a PRIO do roku 2007 klasifikovaly konflikty například podle ztrát na životech. A to na 3 typy¹⁴:

- a) menší ozbrojený konflikt (minor armed conflict) – více než 25 lidí za rok zemře v boji, v průběhu celého konfliktu do 1000 lidí
- b) středně ozbrojený konflikt (intermediate armed conflict) – 25 až 999 obětí za rok, celkový počet obětí v celém konfliktu však musí být více než 1000
- c) válka (war) – nejméně 1000 obětí konfliktu za rok

Od roku 2007 proběhla změna a UCDP snížil počet typů na dva. A to na válku a malý ozbrojený konflikt, u kterého se posunula hranice obětí na 25 až 999 za rok¹⁵.

Mezi relevantní pro mezinárodní humanitární právo patří pak dělení ozbrojených konfliktů na mezinárodní (mezistátní), vnitrostátní a boje za národní sebeurčení¹⁶, kde hlavním kritériem tohoto rozdělení jsou charaktery aktérů konfliktu a územní rozsah. Základními prameny, ze kterých tato klasifikace vychází, jsou čtyři Ženevské konvence¹⁷ zavedené v roce 1949, které vymezují ve svých společných ustanoveních (čl. 2 odst. 1) mezistátní konflikt jako „...*vyhlášenou válku nebo jakýkoli jiný ozbrojený konflikt vzniklý mezi dvěma nebo více Vysokými smluvními stranami.*“ a vnitrostátní konflikt jako „...*konflikt, který nemá mezinárodní ráz a který vznikne na území některé z Vysokých smluvních stran.*“ (čl. 3 odst. 1). Vysokými smluvními stranami se mají na mysli signatáři Ženevských úmluv. Definice vnitrostátního konfliktu byla poté ještě upřesněna ve II. dodatkovém protokolu z roku 1977. Vnitrostátní konflikt je „...*ozbrojený konflikt, ke kterému dochází na území Vysoké smluvní strany mezi jejími*

¹³ Šedivý (2000)

¹⁴ UCDP a PRIO (2004)

¹⁵ UCDP a PRIO (2007)

¹⁶ Fuchs (2007)

¹⁷ Ženevská konvence o zlepšení osudu raněných a nemocných příslušníků ozbrojených sil v poli; Ženevská konvence o zlepšení osudu raněných, nemocných a trosečníků ozbrojených sil na moři; Ženevská konvence o zacházení s válečnými zajatci; Ženevská konvence o ochraně civilních osob za války.

Viz. Jukl (2005)

ozbrojenými silami a disidentskými ozbrojenými silami nebo jinými organizovanými ozbrojenými skupinami vykonávajícími pod odpovědným velením takovou kontrolu nad částí jejího území, která jim umožňuje vést trvalé a koordinované vojenské operace ...“ (čl. 1, odst. 1). Tento II. dodatkový protokol k Ženevským úmluvám také zmiňuje situace, které nelze za vnitrostátní konflikt považovat: *„Tento Protokol nebude aplikován v případě vnitřních nepokojů a napětí, jako jsou vzpoury, izolované a sporadické násilné činy a ostatní činy podobné povahy, které se nepovažují za ozbrojené konflikty.“* (čl. 1, odst. 2). Boje za národní sebeurčení, které jsou třetím typem ozbrojených konfliktů, jsou popsány v I. dodatkovém protokolu jako *„...ozbrojené konflikty, ve kterých národy bojují proti koloniální nadvládě a cizí okupaci a proti rasistickým režimům, aby uplatnily své právo na sebeurčení ...“* (čl. 1, odst. 4)

Mezi mezinárodními a vnitrostátními konflikty jsou ještě další významné rozdíly. Na každou kategorii konfliktu se vztahují jiné právní normy. Pro ujasnění, mezinárodní konflikt je regulován všemi čtyřmi Ženevskými úmluvami a Dodatkovým protokolem I (1977). Celkem se může jednat o několik set článků. Naopak pro vnitrostátní ozbrojené konflikty se aplikuje jen společný článek 3 Ženevských úmluv a na některé konflikty vyšší intenzity se ještě vztahuje Dodatkový protokol II (1977). Ten má 29 článků.

Druhým, značně viditelným rozdílem, je ve vnitrostátních konfliktech ohromné zvýšení negativního vlivu na civilní obyvatelstvo, ve srovnání s konflikty mezistátními. Bureš¹⁸ nebo týdeník *The Economist*¹⁹ ve svém článku uvádějí, že na počátku 20. století vojáci tvořili 90 % obětí všech bojů a civilisté zbývajících 10 %. Od začátku 90. let je tomu ve vnitrostátních konfliktech právě naopak. V mezistátních konfliktech jde ve většině případů o disciplinované vojáky skutečných armád, avšak ve vnitrostátních jsou do bojů zpravidla zapojeny ozbrojené skupiny civilistů, bez jakékoliv větší organizace. Jsou jimi nezřídka lupičské bandy, povstalci, těžce ozbrojené kriminální bandy či místní váleční baroni. Není ani neobvyklé, že jsou do mnoha bojů, především v Africe, zapojeny i děti. V současné době se také řada ozbrojených skupin rozhoduje dosáhnout rychleji svých cílů pomocí terorizování civilistů těmi nejkrutějšími prostředky (znásilňování, utínání údů, mučení či vraždění). Civilní obyvatelstvo se ale může bránit

¹⁸ Bureš (2003)

¹⁹ *The Economist*. 2003. The global menace of local strife: Almost all wars are now civil wars. Many of the causes are economic. 22 May.

bohužel jen jedním způsobem, a to útekem do zahraničí nebo alespoň do jiné, méně zasažené oblasti země.

Ze zmíněné klasifikace, vycházející z Ženevských konvencí, čerpá ve své práci rovněž, kromě Fuchse²⁰, také Bílková²¹, která rozlišuje:

1. mezinárodní ozbrojené konflikty
 - a. mezistátní konflikty – konflikty mezi dvěma nebo více státy
 - b. boje za národní osvobození – od r. 1977, dříve v režimu vnitrostátních konfliktů
2. vnitrostátní ozbrojené konflikty – na území jednoho státu
 - a. vertikální konflikt (povstalci versus legální vláda) × horizontální konflikt (proti sobě ozbrojené skupiny nevládního charakteru)
 - b. intenzivní konflikt (odpovědné velení, teritoriální kontrola nad částí státu, schopnost vést trvalé a koordinované vojenské operace) × méně intenzivní konflikt
3. zmezinárodnělé (internacionalizované) konflikty – původně vnitrostátní konflikt, ale pak vstup zahraničního aktéra
 - a. zahraniční intervence
 - b. účast jednotek OSN

V práci se nebudeme vyhýbat ani pojmu občanská válka, neboť od roku 1960 do roku 1999 s ní mělo jen v Africe zkušenost přes 20 zemí a dle týdeníku *The Economist*²² tvoří ve světě téměř polovinu všech násilných konfliktů. Občanskou válku například Elbadawi a Sambanis²³ definovali jako: „...ozbrojený konflikt, který (1) zapříčinil smrt více než tisíce lidí; (2) ohrozil suverenitu mezinárodně uznávaného státu; (3) odehrál se na území daného státu; (4) zahrnoval „stát“ jako jednoho z hlavních aktérů; (5) včetně rebelů se schopností vytvořit organizovanou opozici; a (6) zúčastněné skupiny, ochotné koexistence ve stejném státním celku po skončení války.“

²⁰ Fuchs (2007)

²¹ Bílková (2007)

²² *The Economist*. 2003. The global menace of local strife: Almost all wars are now civil wars. Many of the causes are economic. 22 May

²³ Elbadawi, Sambanis (2000)

Stejně jako u definic, i zde se názory odborníků na tuto otázku různí a většina expertů, výzkumných institucí a center se nikdy neshodne na stejné kategorizaci. Z důvodu nesmírného množství, jsou v práci vytyčeny pouze ty nejzákladnější klasifikace konfliktů.

4.1.3. Příčiny

Podstatné pro bližší porozumění vybraného tématu je určení příčin vzniku konfliktů. Mezistátní i vnitrostátní konflikty jsou charakteristické spíše kombinací několika příčin vzniku, a co víc, každý konflikt je odlišný. Není proto příliš snadné vytvořit jednotnou kategorizaci příčin. Nejobecnější kategorie jsou zaměřené především dle motivů aktérů:

1. války pro zisk
2. války ze strachu
3. války ze zásady (ideologické)

Podle Šmída²⁴ si musí člověk při hledání příčin konfliktu položit otázku, zda se jedná o ozbrojené konfrontace na základě zájmů nebo hodnot. Konfliktem zájmů se rozumí souboj, který je veden o nějaký „hmatatelný či obchodovatelný statek“, čímž mohou být peníze, přírodní zdroje, suroviny, politická moc a podobně. Shrňeme-li si to, můžeme hovořit o třech hlavních typech konfliktů zájmu²⁵:

1. konflikt o území – dané území musí ale přinášet nějaké zisky nebo výhody;
2. ekonomický konflikt – konflikt o přírodní a surovinové zdroje, o přístup na trhy, obchodní cesty;
3. politický konflikt – z důvodu snahy prosadit geopolitické cíle, získat nadvládu

Na druhé straně, konflikty hodnot nejsou už tak hmatatelné. Jedná se spíše o konflikty z hlediska postojů, víry, ideologie, kultury, etnicity či nacionalismu. Pod konflikty hodnot se tedy dá představit²⁶:

1. etnický konflikt

²⁴ Šmíd (2010)

²⁵ Tamtéž, str. 19

²⁶ Tamtéž, str. 19

2. náboženský konflikt
3. ideologický konflikt

K podobnému rozdělení příčin konfliktů dospěl i Paul Collier²⁷, který se zaměřil ve svém výzkumu na občanské války proběhlé v letech 1960 až 1999. Jeho teorie jsou postaveny na dvou protichůdných faktorech: greed (chamtivost, hrabivost) a grievance (křivda), kdy první je skoro identický se Šmídovým konfliktem zájmů, a druhý s konfliktem hodnot. Model grievance zkoumá nerovnost, politický útlak a etnické a náboženské rozdíly jako příčiny konfliktů, zatímco model greed se zaměřuje na zdroje financování. Collier a Hoeffler zastávají názor, že faktor greed výrazně překonává faktor grievance, neboť závislost na vývozu primárních komodit a vysoká diaspora podstatně zvyšuje riziko konfliktu. Naopak větší etnická a náboženská diverzita riziko snižuje. Vyšší rizikovost hrozí spíše v etnicky homogenních státech, kde hlavní etnická skupina zaujímá 45–90 procent populace.

Možné příčiny mohou však být daleko širší. Zajisté za nimi stojí různé sociální, politické, historické, kulturní, geografické či ekonomické faktory. Collier ve své knize²⁸ například uvádí, že vyšší pravděpodobnost vypuknutí konfliktu mají státy s nízkými příjmy, neboť je mnohem snazší naverbovat do povstaleckých armád muže žijící v prostředí zoufalé chudoby, kteří za povstáním vidí naději relativně rychlého zisku a zlepšení své životní úrovně. Dále to může být pomalý ekonomický růst státu, závislost na surovinách (v řadě případů pomáhají financovat samotné konflikty) a geografické podmínky. Hornaté nebo rozlehlé státy s nízkým počtem obyvatel mají vyšší pravděpodobnost k propuknutí nějaké konfrontace. Takovéto geografické podmínky rebelům zajišťují dobré místo pro zformování se a především pro úkryt.²⁹

Poměrně časté jsou konflikty v tzv. selhávajících (failed) nebo zhroucených (collapsed) státech, které se nacházejí ve velkém počtu v subsaharské Africe. Takovéto státy jsou příznačné slabou nebo neefektivní ústřední vládou, vysokou korupcí, nedostatkem veřejných služeb, ekonomickou nerovností obyvatel, nerespektováním lidských práv, masivním počtem uprchlíků, prudkým poklesem ekonomiky a ve většině případů částečnou nebo úplnou ztrátou státní kontroly nad územím.³⁰

²⁷ Collier, Hoeffler (2002a)

²⁸ Collier, (2007)

²⁹ Collier (2003:71)

³⁰ Thüerer (1999) nebo Rotberg (2003)

Elbadawi a Sambanis³¹ jsou podobného názoru jako Collier, poukazují na fakt, že výskyt násilných konfliktů není důsledkem extrémní etnické a jazykové roztržitosti státu, ale spíše důsledkem vysoké úrovně chudoby, silné závislosti na primárních komoditách určených k vývozu, a zejména zhroucení politických institucí.

4.2. Strategické suroviny

Bez přírodních zdrojů a surovin bychom si těžko dokázali v dnešní době život představit. Jsou pro nás nepostradatelné. V současné době si ale stále více uvědomujeme, že zásoby přírodního bohatství nejsou neomezené. Některé mají schopnost se postupně do jisté míry nebo zcela obnovit, a to samy nebo za přispění člověka (tzv. obnovitelné zdroje), jiné však obnovit nelze (tzv. neobnovitelné zdroje) a jejich zásoby se neustále ztenčují.³²

Mezi obnovitelné přírodní zdroje patří voda, půda, vzduch, dřevo, živé organismy, větrná energie, vodní energie, geotermální energie a sluneční záření. Nešetrným využíváním těchto zdrojů může ale rovněž dojít k vyčerpání. Například nevhodnými způsoby pěstování plodin či chovu dobytka se může půda velice rychle vyčerpat nebo zcela zničit.

Hlavními zdroji jsou ale ve dvacátém a jednadvacátém století zdroje neobnovitelné. Mezi ně řadíme fosilní paliva (uhlí, ropa, zemní plyn aj.), rudy kovů (železo, měď, kobalt, nikl, hliník, chrom, zinek, mangan, uran, stříbro, zlato, coltan atd.), drahé a dekorační kameny (diamant, rubín, smaragd, safír, opál, olivín aj.).³³ Využívání neobnovitelných zdrojů přináší životnímu prostředí obrovskou zátěž, a to nejen ve formě skleníkových plynů, které vznikají spalováním fosilních paliv. Například využívání nukleárních paliv nese riziko jaderných katastrof, nebo samotná těžba surovin často způsobuje deforestaci, znečištění vodních zdrojů, úhyn živočichů apod.

Se získáváním energie z obnovitelných zdrojů se nepojí tak závažné problémy, a tak mají v dnešní době velký potenciál. Není tedy divu, že lidstvo neustále zvyšuje

³¹ Elbadawi, Sambanis (2000)

³² Matějček (2007)

³³ Jirásek, Vavro (2008)

snahu o využití těchto zdrojů. Zatím však, přestože již existují některé náhrady, obnovitelné zdroje nedokáží uspokojit většinu lidských potřeb. Proto stále mají na naší planetě neobnovitelné zdroje nejvýznačnější roli jak při získávání energie, tak surovin pro průmysl.

K tomu, aby mohla naše společnost fungovat, je nutné vyrábět a produkovat statky a k tomu určené služby. Na to je zapotřebí surovin, které se však musí ve většině případů dovážet z jiných zemí či kontinentů, neboť každá země disponuje pouze určitým množstvím a druhem přírodních zdrojů. V dnešním globalizovaném světě tak můžeme hovořit o tzv. strategických surovinách. Samotný pojem „strategické suroviny“ je používán spíše intuitivně, neexistuje žádná všeobecně platná nebo uznávaná definice. V této práci budeme strategickými surovinami rozumět takové přírodní zdroje, které jsou v určitých státech nezbytné pro chod ekonomiky a zároveň jsou nedostatkové a musí se dovážet, nebo ty zdroje, jejichž zásoby se rychle ztenčují a společnost si začíná uvědomovat narůstající riziko jejich vyčerpání. Toto riziko vnímají především státy, které těmito zásobami nedisponují a začínají se obávat, že by mohly o ně nadobro přijít. Dalším důvodem nazývat některé suroviny jako strategické je současná nemožnost jejich nahrazení jinými zdroji. Bez jejich přísunu se může zastavit kupříkladu průmyslová výroba, která může mít vážné dopady na lidskou populaci nebo v nejhorším případě, pokud lidstvo nenalezne alternativu těchto surovin, může dojít postupně až k záhubě lidstva.

Suroviny, které se řadí mezi strategické suroviny, se mění dle momentálních lidských potřeb. Například v 19. století bylo strategickou surovinou nazýváno uhlí, které se v té době jevilo jako nepostradatelné pro rozvoj lidské společnosti. Tehdy by rozhodně nikdo neřekl, že proběhne tak razantní změna a jeho místo nahradí ropa. Dalšími strategickými surovinami jsou třeba zemní plyn, uran, voda, měď, lithium, diamanty, dřevo, coltan, zlato atd.

O vyčerpání přírodních zdrojů se hovoří už několik desítek let. Na toto nebezpečí se snažili upozornit například v roce 1972 manželé Meadowsovi a kol. ve své populární knize *The Limits to Growth (Meze růstu)*³⁴, ve které se snažili čtenářům sdělit své obavy z rychlého růstu světové populace s následkem vyčerpání většiny neobnovitelných zdrojů, a dalších globálních problémů. Prostřednictvím knihy nabádají

³⁴ Meadows et al. (1972)

svět k nutné změně. Díky skvělému načasování vydání se kniha rychle dostala do povědomí veřejnosti a vzbudila značnou pozornost, poněvadž v roce 1973 se rozpoutala ropná krize. Naštěstí se prognózy knihy nenaplnily, a tak v roce 1995 manželé Meadowsovi a kol. vydali další dílo s názvem *Beyond the Limits (Překročení mezí)*³⁵, jehož název je dosti vypovídající. V roce 2004 se pak na trhu objevil další díl, tentokrát s názvem *Limits to Growth: 30-Year Update (Meze růstu: aktualizace po 30. letech)*³⁶. Kdyby se ukázala pravdivost jejich tvrzení, už bychom byli několik let bez zlata, stříbra či ropy. Díky knihám se alespoň problémy, spojené s růstem počtu lidské populace dopadající na životní prostředí, či s těžbou a využíváním nerostných surovin dostaly do centra společenského zájmu. Samozřejmě ne všude, berme v úvahu spíše státy rozvinuté.

Někteří odborníci nebo vědecká centra často tvrdí, že do několika desítek let některé suroviny vymizí z naší planety. Ve skutečnosti jsou odhady o míře zásob proměnlivé a každým rokem se přehodnocují. Je to způsobeno mnoha faktory. Jedním z nich je pokračující průzkum Země (objevování nových ložisek apod.), dalším pak technologický rozvoj těžby a zpracování, a také šetrnější využití a recyklace materiálů.³⁷

³⁵ Meadows et al. (1992)

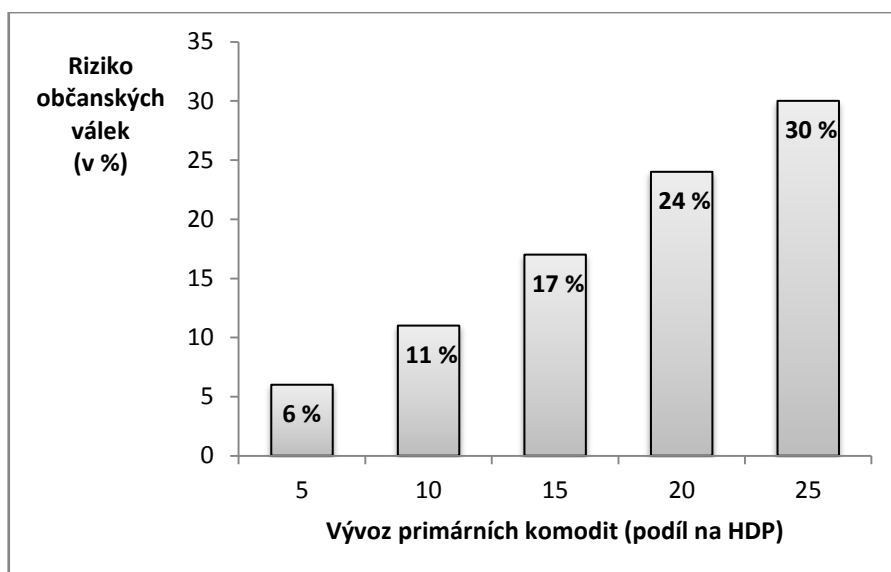
³⁶ Meadows et al. (2004)

³⁷ Jirásek, Vavro (2008)

5. Strategické suroviny jako příčiny konfliktů

O přírodních a nerostných surovinách se až do poloviny 90. let hovořilo v odborné literatuře pouze jako o podpůrném faktoru nově vznikajících nebo stále probíhajících konfliktů, nikoli však jako o hlavní příčině a motivu jednání.³⁸

Vazby mezi konfliktem a těžbou určitého přírodního zdroje nejsou vždy jednoznačné a suroviny jako hlavní zdroj bohatství státu nemusí vždy nutně vést k násilnému konfliktu, jak můžeme vidět například u Norska a Kanady, nebo také u Botswany a Chile. Přesto se státy bohaté na přírodní zdroje zdají být náchylnější ke konfliktům, než ty, které jsou na zdroje chudé. Tento jev je často nazýván „surovinové prokletí“. Feldt³⁹ uvádí, že riziko konfliktů se jeví největší, když příjmy z těžby zdrojů představují podstatnou část (nad 30 %) HDP státu (viz *Obrázek 1*). V takových případech můžeme státy označit za závislé na vývozu primárních komodit⁴⁰. Výjimkou jsou státy s většími zásobami surovin, ale celkově malým počtem obyvatel (Brunej, Dubaj, Kuvajt), ve kterých jsou příjmy z jejich exportu využívány částečně na sociální smír.

Obrázek 1: Přírodní zdroje a riziko konfliktů v nízkopříjmových státech

Zdroj: Převzato a upraveno dle Bannon, Collier (2003)

Jedním z nejpřekvapivějších a důležitých zjištění, které učinili někteří odborníci (viz *Příloha 1*), hledající příčiny konfliktů, je, že přírodní zdroje – zejména ropa a drahé

³⁸ Vařura (2009:19)

³⁹ Feldt (2010)

⁴⁰ Kategorie zahrnuje jak zemědělské produkty, tak přírodní zdroje.

kameny – hrají klíčovou roli při spouštění nebo prodlužování konfliktů. V některých případech hrály důležitou roli ale i jiné typy zdrojů jako je třeba dřevo, voda nebo i narkotika (zde je ale otázkou, jestli je můžeme považovat za přírodní zdroje).

Collier a Hoeffler⁴¹ například našli souvislost mezi vývozem primárních komodit a vypuknutím konfliktů. Naopak Fearon a Laitin⁴² a De Soysa⁴³ zpochybňují tuto tezi a souhlasí pouze s tím, že ropa zvyšuje pravděpodobnost konfliktů. Colier, Hoeffler a Söderbom⁴⁴ také uvádí, že primární komodity nemají žádný vliv na trvání konfliktů. A Fearon⁴⁵ dospěl k závěru, že diamanty a narkotika mají vliv na prodlužování válek.

Tabulka 1: Občanské války spojené s přírodním bohatstvím, 1990–2002

STÁT	TRVÁNÍ VÁLKY	PŘÍRODNÍ ZDROJE
Afghánistán	1978–2001	Drahokamy, opium
Angola	1975– 2002	Ropa, diamanty
<i>Angola (Cabinda)</i>	1975–	Ropa
<i>Barma</i>	1949–	Vzácné dřevo, cín, drahokamy, opium
Kambodža	1978– 97	Vzácné dřevo, drahokamy
Kolumbie	1984–	Ropa, zlato, koka
Republika Kongo	1997	Ropa
DR Kongo	1996–1997	Měď, coltan, diamanty, zlato, kobalt
DR Kongo	1998–	Měď, coltan, diamanty, zlato, kobalt
<i>Indonésie (Aceh)</i>	1975–	Zemní plyn, marihuana
<i>Indonésie (Západní Papua)</i>	1969–	Měď, zlato
Libérie	1989–96	Vzácné dřevo, diamanty, železo, palmový olej, kakao, káva, marihuana, kaučuk, zlato
<i>Maroko</i>	1975–	Fosfáty, ropa
<i>Papua-Nová Guinea</i>	1988–	Měď, zlato
Peru	1980–1995	Koka
Sierra Leone	1991–2002	Diamanty
<i>Súdán</i>	1983–	Ropa

Separatistické konflikty jsou zvýrazněny kurzívou

Zdroj: Převzato a upraveno dle Ross (2003a:30)

⁴¹ Collier a Hoeffler (1998, 2002a, 2002b)

⁴² Fearon a Laitin (2003)

⁴³ De Soysa (2002)

⁴⁴ Colier, Hoeffler a Söderbom (2004)

⁴⁵ Fearon (2004)

Ross tezi, ve které souhlasí s vazbou přírodních zdrojů na konflikty, potvrzuje i tabulkou (viz *Tabulka 1*) sumarizující konflikty, které se odehrály v letech 1990–2002 a byly spojeny s přírodními zdroji.

Mimoto se ve svých případových studiích pokouší přiblížit, jaké problémy přináší závislost na přírodním bohatství, především v subsaharské Africe. V řadě případů jsou zmíněné problémy klíčovým podnětem pro vypuknutí konfliktů (viz *Tabulka 2*)

Tabulka 2: Předpokládané mechanismy příčin

HYPOTÉZY O VYPUKNUTÍ OBČANSKÝCH VÁLEK
1. Rabování potencionálními rebely → počáteční financování výdajů → občanská válka
2. Těžba zdrojů → rozhořčení mezi místními obyvateli → občanská válka
3. Těžba zdrojů → podnět pro separatismus → občanská válka
4. Závislost státu na příjmech z vývozu přírodních zdrojů → oslabení státu → občanská válka*
HYPOTÉZY O DÉLCE TRVÁNÍ OBČANSKÝCH VÁLEK
5. Rabování slabšími (silnějšími) aktéry → více zbraní → prodloužení války (zkrácení)
6. Válka (mír) se jeví jako finančně výnosná → méně (více) podnětů k míru → prodloužení války (zkrácení)
7. Přírodní bohatství v separatistickém regionu → prodloužení války*
HYPOTÉZY O INTENZITĚ OBČANSKÝCH VÁLEK
8. Obě strany se zapojí do bojů o přírodní zdroje → více obětí
9. Obě strany se zapojí do společného rabování → méně obětí

*hypotéza není ověřena

Zdroj: Převzato a upraveno dle Ross (2003b:42)

Prvním problémem je poškozování ekonomické výkonnosti státu. Ekonomiky závislé na vývozu primárních komodit rostou pomaleji než ekonomiky, které závislé nejsou. Státy jsou více náchylné ke konfliktům, jestliže se jim sníží ekonomický růst nebo se zvýší chudoba. Řada rozvojových států bohatých na přírodní zdroje také často ztrácí zájem o řešení ekonomických a sociálních problémů ve své zemi. Příjmy z přírodních zdrojů dokáží silně ovlivnit chování některých vlád. Vlády jsou často zkorumpované, oslabené, málo zodpovědné a mnohdy ztrácejí kontrolu nad svým územím. Tato situace spolu s vidinou vysokých příjmů dává podnět obyčejným lidem

nebo povstalcům, žijícím v oblastech bohatých na přírodní zdroje, ke snaze o vytvoření nezávislého státu. Přírodní bohatství pomáhá také financovat rebelská hnutí.⁴⁶

V ozbrojených konfliktech je zapotřebí k sestavení a udržení stovek až tisíců vojáků pravidelný zdroj příjmů. Před koncem studené války byly státní i nestátní ozbrojené složky v rozvojovém světě financovány velmocemi⁴⁷, po jejím konci musely ale začít hledat jiné způsoby financování. Collier ukazuje například na 3 hlavní způsoby financování boje⁴⁸:

1. dotace třetí stranou – bohatí sponzoři (v minulosti například James Goldsmith, Ross Perot, Usáma bin Ládín, ...) nebo vlády sousedních států, které mají obdobné zájmy jako povstalci (změna tamního režimu, vlády apod.);
2. dotace z diaspor v bohatých zahraničních zemích;
3. nelegální aktivity⁴⁹
 - a. rozkrádání humanitární pomoci (Somálsko, Súdán);
 - b. ovládnutí ekonomicky výnosných prostorů a ložisek (Angola, Sierra Leone, Demokratická republika Kongo) a s ním související drancování přírodních zdrojů;
 - c. produkce drog a obchod s nimi (Kolumbie, Afghánistán, Barma, Kosovo, Libérie);

Způsob vedení bojů se začal rychle přeměňovat. Z bojů se staly spíše loupežné nájezdy a přepady – tzv. kořistnické války. V současnosti se rozlišování mezi válkami, guerillovými aktivitami a terorismem stává čím dál tím obtížnější.⁵⁰

V těchto kořistnických, guerillových válkách⁵¹ je taktikou vyhýbání se přímým střetům (většinou se silnějšími vládními jednotkami) a soustředění se spíše na drobné dílčí přepadové akce. Pro většinu současných guerillových skupin je charakteristické, že si nárokují určitá území, která nemají oficiální vlády daných států pod kontrolou. Území si nevybírají náhodně. Jedná se většinou o chudé venkovské oblasti, které disponují významným ekonomickým potenciálem (ložiska cenných nerostných surovin či jiných

⁴⁶ Lujala et al. (2005:4)

⁴⁷ Spojené státy americké, bývalý Sovětský svaz, Francie aj.

⁴⁸ Collier (2003: 73-75)

⁴⁹ Tomeš (2007: 153-154)

⁵⁰ Mareš cit. podle Tomeš (2007:133)

⁵¹ Zvané též partyzánské či záškodnické války (konflikty nízké intenzity).

cenných komodit)⁵². Rebelské frakce tento potenciál využívají pro své obchodní aktivity, jež provádějí především nelegální cestou. Zpravidla se jedná o organizovaný zločin s vazbami na celosvětové obchodní sítě.⁵³

Jednou z hlavních aktivit je drancování přírodních zdrojů. Renner⁵⁴ na Haagské konferenci v roce 2004 upřesnil 5 hlavních způsobů, kterými rebelové drancování uskutečňují:

1. Ozbrojené frakce se zmocní stávajících uskladněných surovin.
2. Sami se zapojí do těžby minerálů nebo dřeva v oblastech, které kontrolují.
3. Civilisté jsou nuceni těžit pod nátlakem rebelů (vyhrožování zbraní).
4. Rebelové vybírají renty od společností, které těží suroviny nebo se od nich snaží získat výkupné (únosy, vydírání).
5. V některých případech velitelé povstalců udělují nadnárodním společnostem ochotným podepsat určité smlouvy, nelegální koncese.

Ross⁵⁵, Collier⁵⁶ nebo Vaďura⁵⁷ zmiňují ještě jeden nástroj, který povstalci, především v Africe, využívají pro své zbohatnutí. Je jím prodej budoucích práv na těžbu nerostných surovin (booty futures). Prodej probíhá, přestože povstalci stále nemají kontrolu nad danými ložisky surovin. Systém funguje tím způsobem, že si převážně zahraniční firmy (nadnárodní korporace) nebo sousední státy zakoupí u rebelských skupin právo na těžbu nerostných surovin. Po zaplacení jen už čekají, až rebelové obsadí oblasti s ložisky, a mohou začít s těžbou. Finanční kapitál obdržený od předplatitelů slouží rebelům k zahájení války za ovládnutí těchto oblastí s ložisky. Tento druh obchodu se vyskytoval např. v Demokratické republice Kongo, Republice Kongo, Sierře Leone, Angole a Libérii.

Rebelové se při výběru přírodních zdrojů pro své nelegální aktivity drží většinou několika základních pravidel, neboť mají často omezené technické a finanční možnosti:

1. přírodní komodity musí představovat vysoké zisky;
2. ovládnutí a kontrola ložisek či produkce musí být snadná;

⁵² Collier (2003: 75)

⁵³ Šmíd, Vaďura (2009:54)

⁵⁴ Renner (2004)

⁵⁵ Ross (2003a)

⁵⁶ Collier (2003: 77)

⁵⁷ Vaďura (2004)

3. těžbu nebo produkci musí zvládnout malý počet pracovníků se skoro žádnými znalostmi a zkušenostmi;
4. investice vložené do těžby nebo produkce musí být velmi nízké nebo nejlépe žádné;

Těmto podmínkám odpovídají hlavně strategické suroviny, jako jsou drahé kameny, dřevo, coltan apod.⁵⁸

Příjmy z nelegálních aktivit spojených především s drancováním strategických surovin, využívají rebelové v některých případech, vedle financování válek, také na korumpování úředníků státní správy. Ti v protislužbě umožňují rebelům pokračovat v jejich dosavadních aktivitách. Keen⁵⁹ tvrdí, že „*válka není pouze kolaps určitého systému, ale způsob vytvoření alternativního systému zisku, moci, a dokonce ochrany*“. Řada násilných konfliktů se postupem času přeměnila spíše na tržní mechanismus se specifickými pravidly, z nichž někteří aktéři těží, zatímco ostatní ztrácejí. Těmi, kdo v mnohých případech profitují, jsou rebelové, státní úředníci, pašeráci, podnikatelé nebo nadnárodní společnosti. Naopak koho se konflikty negativně dotýkají, jsou samotní obyvatelé daných států.

Vojáci rebelských skupin se v současných válkách nepochybně neřídí mezinárodními válečnými pravidly a ve většině případů je jejich výsadní zbraní násilí, které slouží jako hlavní prostředek k politickému jednání, ekonomickému zbohatnutí, udržení kontroly nad ložisky nerostných surovin, rozšiřování oblasti působnosti, anebo jen k pouhému přežití. Síla a způsob prováděného násilí se dle Le Billona⁶⁰ odvíjí od toho, zda jsou přírodní zdroje produkovány nebo těženy. Jestliže jsou zdroje těženy (nerosty), je větší pravděpodobnost, že se rebelové budou snažit dosáhnout kontroly nad daným teritoriem použitím fyzického násilí (často kruté formy). Jak se stalo například v Republice Kongo v roce 1997 kvůli těžbě ropy. Pokud jsou však přírodní zdroje produkovány (plodiny), násilí přebírá spíše strukturální podobu, jako je například nátlak na pracovníky nebo kontrola nad obchodem.

Od konce studené války je většina násilí v konfliktech o strategické suroviny směřována přímo proti civilistům. Dochází k němu ale nejen ze stran rebelských skupin,

⁵⁸ Ross (2003a)

⁵⁹ Keen cit. podle Šmíd, Vaňura (2009:55)

⁶⁰ Billon (2001)

ale také vládních složek. Renner⁶¹ uvádí, že v 90. letech bylo při konfliktech souvisejících s přírodními zdroji zabito více než 5 milionů lidí, a až 20 milionů lidí bylo vyhnáno ze svých domovů. Nový trend charakterizuje například název operace „Nic nezůstane naživu“ (Operation No Living Thing), vyhlášené koncem 90. let krutým vůdcem povstalecké skupiny RUF v Sierra Leone, Foday Sankohem (viz 9.2.).⁶²

Obecně, převezmou-li rebelové kontrolu nad zdroji, snaží se většinou místní obyvatelstvo pomocí teroru zastrašit či podrobit. Primární snahou je učinit z místních obyvatel snadný zdroj příjmů, nebo je vyhnat mimo kontrolovaný region, k čemuž rebelové používají častokrát velmi brutálních prostředků.⁶³ Vylidněných oblastí se snaží dosáhnout např. prostřednictvím cíleného masového vraždění, mučení, usekávání končetin, zabíjení dětí a těhotných žen, znásilňování, nastražených nášlapných min, odstřelování domů a nemocnic, dlouhodobých blokad a obléhání vesnic za účelem vyvolání hladomoru mezi obyvatelstvem, a také systematickým sexuálním násilím.⁶⁴ Kaldor také vysvětluje, že na rozdíl od ideologicky založených hnutí rebelské skupiny, které jsou zaměřené na příjmy z přírodních komodit, nemusí respektovat pocity a názory místních obyvatel. Proto často verbují do svých řad mladé chlapce, kteří se stávají dětskými vojáky a dívky slouží jako sexuální otrokyně. Podle odhadů působily ve válkách v průběhu 90. let až dva miliony vojáků mladších 15ti let.⁶⁵ Jejich bojové nasazení je podporováno ze strany rebelů především alkoholem a drogami. Mnohdy si pak ještě rebelové zabezpečují své nové bojovníky donuceným provedením násilných činů proti vlastní rodině, aby jim byl ztížen návrat do jejich komunit.

Vládní jednotky, převážně v autoritativních režimech, mají jiný důvod k zabíjení nebo vyhánění obyvatel. Nedokáží totiž odlišit rebely od civilistů. Proto používají taktiku spálené země a mnohokrát i obdobných praktik jako rebelové.

⁶¹ Renner (2004)

⁶² Tomeš (2007:136)

⁶³ Renner (2002)

⁶⁴ Kaldor, cit. podle Renner (2002:14)

⁶⁵ Tomeš (2007:145)

6. Specifika konfliktů o suroviny

Charakter surovinových konfliktů se u jednotlivých případů liší. Například Ross⁶⁶ vytvořil teorii, se kterou pracují i další odborníci jako Le Billon⁶⁷, Renner⁶⁸, Ballentine a Nitzschke⁶⁹ či Vařura⁷⁰, na jejímž základě určil tři klíčové faktory ovlivňující konflikty o přírodní zdroje. Jsou jimi:

1. ukořistitelnost zdroje (lootability);
2. blokovatelnost přepravy zdrojů (obstructability);
3. legálnost zdroje (legality);

První faktor rozlišuje suroviny na ukořistitelné (lootable) a neukořistitelné (nonlootable). Do kategorie ukořistitelných zdrojů spadají přírodní komodity, jejichž těžba, pěstování a transport je jednoduchá, technicky i finančně nenáročná činnost a zvládnou ji i malé skupiny nekvalifikovaných pracovníků a samotné zdroje jsou snadno přístupné. Patří sem například narkotické plodiny, zemědělské plodiny, aluviální (říční) drahokamy, dřevo a coltan. Tyto zdroje především přinášejí příjmy chudým místním obyvatelům, kteří se mohou podílet na těžbě či pěstování bez větších znalostí a především technik, a rebelským skupinám, které je využívají pro financování stávajících či dalších bojů a svých potřeb. Stejně tak v některých případech dochází k obohacování státních armád. Ukořistitelné zdroje jsou obecně spojovány se složitými, neseperativními konflikty (viz *Tabulka 3*). V těchto konfliktech nejde většinou o vítězství, ale o zisk. Aktéři, kteří mají kontrolu nad oblastmi bohatými na zdroje, nechtějí přijít o výhody, které přináší, a mnohokrát tak nevidí důvod, proč s boji přestat. Vyjednávání a smír bývají často velmi komplikované a některé konflikty mohou trvat až několik let.

Mezi neukořistitelné zdroje se řadí primární diamanty⁷¹ (tzv. Kimberlite Diamonds), ropa, zemní plyn a nerostné suroviny s hluboko uloženými ložisky. Jejich těžba je finančně i technologicky velmi náročná, neboť se jedná o obtížně přístupné zdroje. Z těchto zdrojů mají největší prospěch kvalifikovaní pracovníci, kteří pochází z jiné oblasti či z jiného státu, a také vlády a zahraniční těžební společnosti, kteří

⁶⁶ Ross (2003c)

⁶⁷ Billon (2001)

⁶⁸ Renner (2002)

⁶⁹ Ballentine, Nitzschke (2005)

⁷⁰ Vařura (2009)

⁷¹ Nalézají se v hlubinných ultrabazických vyvřelinách - tzv. kimberlitech.

disponují kapitálem. Jelikož produkci těchto komodit nelze snadno ovládnout a zajistit, snaží se guerillové skupiny mnohdy převzít moc v zemi⁷². Oblasti bohaté na tyto suroviny se také často stávají příčinou separatistických konfliktů, neboť těžba a transport surovin může vytvářet rozhořčení místních obyvatel z důvodu znečištění či ničení životního prostředí, nebo také kvůli sociálně-kulturnímu rozvratu (přích zahraničních pracovníků je vnímanou hrozbou tradičních zvykům apod.). Další příčinou je mnohdy spor o distribuci příjmů z těžby, poněvadž velké těžbařské společnosti a státní podniky díky daním přináší vládám v rozvojových státech velké zisky. Snadno dostupné zdroje příjmů nenuťují řadu vlád k budování silného státního aparátu. Vlády bývají zkorumpované, neodpovědné a ztrácejí zájem o řešení ekonomických a sociálních problémů ve své zemi. Toto chování může vyvolat mezi obyvateli nenávist a zášť, která může vyústit v separatistické tendence. Riziko konfliktu se navíc zvyšuje vzdáleností oblastí s ložisky surovin od center státní moci.

Tabulka 3: Přírodní bohatství, ukořistitelnost, a typy konfliktů

	SEPARATISTICKÉ KONFLIKTY	NESEPARATISTICKÉ KONFLIKTY
UKOŘISTITELNÉ ZDROJE	Barma – dřevo, drahokamy, opium	Afghánistán – drahokamy, opium Angola (UNITA) – diamanty Kambodža – dřevo, drahokamy Kolumbie – opium, koka DR Kongo – coltan, diamanty, káva Libérie – dřevo, diamanty, kakao, káva, marihuana, kaučuk, zlato Peru – koka Sierra Leone – diamanty
NEUKOŘISTITELNÉ ZDROJE	Angola (Cabinda) – ropa Indonésie (Aceh) – zemní plyn Indonésie (Západní Papua) – měď, zlato Papua- Nová Guinea – měď, zlato Súdán – ropa	Angola (UNITA) – ropa Kolumbie – ropa, zemní plyn Republika Kongo – ropa DR Kongo – měď, kobalt

Zdroj: Převzato a upraveno dle Ballentine, Nitzschke (2005:6)

⁷² Tomeš (2007)

S touto tezí nesouhlasí ale např. Green⁷³, který uvádí, že pokud by tato teorie byla pravdivá, tak bychom v současnosti mohli spatřit tisíce takových případů. Separace je pro většinu populace ekonomicky nevýhodná (severní Nigérie, turecký a íránský Kurdistan, tamilský Illám, apod.).

Druhým klíčovým faktorem ovlivňujícím charakter surovinových konfliktů je dle Rosse schopnost rebelů blokovat přepravu zdrojů do zpracovatelských podniků nebo na trh. Blokování probíhá většinou prostřednictvím vydírání či vybírání „mýtného“. Zdroj je „blokovatelný“ (obstructable), pokud jeho přeprava může být snadno zablokována nízkým počtem méně ozbrojených vojáků. Naopak relativně „neblokovatelný“ (unobstructable) zdroj je ten, jehož přeprava může být přerušena pouze za pomoci většího množství vojáků a těžkého vybavení. Přírodní zdroje, jež mají vyšší cenu v poměru ke své váze, jako například drahokamy, koka a opium, jsou obvykle přepravovány leteckou dopravou přímo z oblasti těžby či pěstování. Blokace jejich přepravy je tedy obtížná. Naopak zdroje, jako je vzácné dřevo nebo nerostné suroviny, mají nižší cenu v poměru ke své váze. Jejich transport na vzdálená místa tak musí být většinou prováděn pomocí nákladních automobilů nebo vlaků, čehož využívají rebelové a vybírají mýtné od těžařských společností. Dalšími snadno blokovatelnými surovinami jsou ropa a zemní plyn, v případě že jsou transportovány prostřednictvím nadzemních ropovodů a plynovodů, překonávajících velké vzdálenosti. Také těžařská zařízení nacházející se v odlehlých a slabě chráněných oblastech jsou snadným cílem rebelů. To však neplatí v případě umístění v blízkosti nějakého přístavu, nebo na moři.

Blokovatelnost přírodních zdrojů ovlivňuje především průběh a intenzitu konfliktu. Čím je zdroj blokovatelnější, tím je vyšší pravděpodobnost, že se prodlouží doba trvání a zvýší se intenzita konfliktu. Blokace přepravy zdrojů přináší výhody především slabším aktérům (guerillové skupiny), kteří se snaží získat peníze od vlád a těžařských firem, a narušit tak vládní příjmy. Na druhou stranu se vlády mnohdy snaží zabránit přerušení přepravy ze strany rebelů, a tak dochází k preventivním jednáním prostřednictvím teroru a útlaku. Především na místních obyvatelích. V některých případech se snaží odstranit celé komunity žijící v blízkosti ropných polí a ropovodů.

Třetím faktorem je legálnost (legality) přírodních zdrojů. S většinou přírodních komodit lze legálně obchodovat na světových trzích, avšak obchod s narkotiky –

⁷³ Green, cit. podle Tomeš (2007:108)

konopí, opium, koka, atd. – je nezákonný a je postihován mezinárodními sankcemi. Tento obchod je vysoce výdělečný. Profitují z něho především rebelské skupiny, neboť jsou sankcemi méně postihnutele. Existují ale výjimky, kdy jsou státy ochotné snášet mezinárodní sankce a v obchodu s narkotiky pokračují (Afghánistán, Barma, Kolumbie). Války v zemích třetího světa jsou často poháněny nejen financemi z těchto obchodů, ale také často spory o kontrolu nad nimi.

Le Billon⁷⁴ uvádí ještě dva geografické faktory ovlivňující konflikty spojené s přírodním bohatstvím. Jedním z nich je umístění ložisek nerostných surovin od centra moci (hlavní město, metropole) a transportních uzlů (přístavy, železniční uzle,...). Čím je větší vzdálenost nebo obtížnost státní kontroly ložisek, tím jsou vyšší náklady na jejich kontrolu a hrozí vyšší riziko jejich ztráty ve prospěch nepřítele. To znamená, čím blíže jsou ložiska surovin k hlavnímu městu, tím je menší pravděpodobnost, že se jich zmocní rebelské skupiny. Na tomto základě Le Billon rozlišuje zdroje na blízké (proximate) a vzdálené (distant).

Dalším faktorem je míra koncentrace, podle které dělí přírodní zdroje na „bodové“ (point) a na „rozptýlené“ (diffuse). Bodové zdroje jsou soustředěny v jedné oblasti a většinou zahrnují suroviny získávané těžebním průmyslem (ropa, zemní plyn a nerostné suroviny s hluboko uloženými ložisky). Těžba a zpracování zahrnují kapitálově náročné výrobní procesy, pro které jsou nutné složité technologie. Nad tímto typem zdrojů má většinou kontrolu jen jeden aktér konfliktu. Naopak rozptýlené zdroje jsou využívány na rozlehlých plochách (zemědělství, lesnictví, rybolov). Tyto zdroje se vyznačují snadnou dostupností a velkým množstvím menších subjektů zapojených do jejich využívání, což snižuje možnost účinného státního dohledu a usnadňuje nelegální činnost. Do těchto zdrojů lze zařadit aluviální drahokamy a minerály, vzácné dřevo, zemědělské produkty apod. Ukázkou rozdílu mezi bodovými a rozptýlenými zdroji mohou být diamanty. Primární diamanty (Kimberlite Diamonds) se nacházejí na poměrně koncentrovaných místech, naopak sekundární (aluviální) diamanty lze nalézt podél řek, které protékají rozsáhlými oblastmi, nebo v pobřežních vodách či těžbou z povrchových dolů.⁷⁵

⁷⁴ Billon (2001)

⁷⁵ Renner (2002)

Aplikací těchto dvou faktorů vytvořil Humphreys⁷⁶ podle Rosse a Le Billona čtyřbodový model:

- 1) Zdroje a suroviny umístěné na jednom místě poblíž centra moci (např. hlavního města), zvyšují dle Le Billona výrazně pravděpodobnost, že dojde k pokusu o převzetí moci ve státě, např. prostřednictvím státního převratu.
- 2) Zdroje a suroviny od centra vzdálené a koncentrované na jednom místě podporují separatistické (secesionistické) tendence oblasti, v níž se zdroje nacházejí.
- 3) Zdroje rozptýlených surovin nacházejí se poblíž moře či (hlavního) města, mohou způsobit nájezdy a plundrování, ovšem jejich trvalejší obsazení rebely je těžko představitelné.
- 4) Rozptýlené suroviny vzdálené od centra završují příčinu k tzv. warlordismu, tedy ozbrojenému boji vedenému čistě pro vlastní zisk – válečnému podnikání, v jehož důsledku vznikají de facto nezávislé regiony s vlastní ekonomickou strukturou, ovládané místními vojevůdci.

⁷⁶ Humphreys, cit. podle Šmíd et al. (2010:31) nebo Vaňura (2009)

7. Vybrané strategické suroviny subsaharské Afriky

Africký kontinent disponuje ohromným množstvím přírodního bohatství. Přírodní zdroje jsou základem ekonomik většiny afrických států a pro jejich obyvatele a vlády představují hlavní zdroj příjmů. Subsaharská Afrika je významným světovým producentem ropy, zemního plynu, diamantů, zlata, mědi, coltanu a dalších cenných surovin.

7.1. Ropa

Ropa neboli „černé zlato“ je v dnešním světě jednou z nejdůležitějších a nenahraditelných energetických surovin.

První ropný vrt byl uskutečněn v druhé polovině 19. století v Pensylvánii. Nikdo do té chvíle nejspíše nepředpokládal, že ropa následně změní celý dosavadní vývoj průmyslu i světové ekonomiky, poněvadž se ropa využívala již od starověku⁷⁷. Tato událost odstartovala ropnou horečku⁷⁸, a ve 20. století se ropa postupně stala nepostradatelnou ve většině oblastí lidské činnosti. V současnosti se bez ní žádný výrobní proces neobejde. Ropa například slouží jako základ pro výrobu pohonných hmot, ropných koksů, asfaltů, mazacích a topných olejů, léků, plastů, hnojiv apod.

Ropa je hořlavá, tekutá směs bohatá na uhlovodíky, a získává se z podzemních ložisek. O jejím původu vedou ale odborníci spekulace. Nejčastějšími teoriemi je vznik ropy pomocí anorganické, nebo organické cesty.⁷⁹ U organické teorie se předpokládá, že ropa vznikla rozkladem prehistorických živočišných a rostlinných těl překrytých nánosy písku, jílu a bahna. Cílek a Kašík⁸⁰ uvádějí, že hlavním geologickým prostředím pro vznik ropy jsou mělká šelfová moře, bohatá na živiny, nebo také ústí velkých řek. V těchto prostředích docházelo k přemnožení planktonu, jehož ostatky se během milionů let usazovaly na dnech a za neustálého působení teplot, vysokého tlaku na podloží se rozkládaná organická hmota v sedimentární hornině složitým procesem

⁷⁷ Především k léčení zdravotních potíží, svícení, mazání, izolaci či jako příměs do zápalných směsí

⁷⁸ Štochl, Čížmář (2008:9)

⁷⁹ Blažek, Rábl (2006)

⁸⁰ Cílek, Kašík (2007)

postupně přeměnila na ropu a zemní plyn. Právě tento původ řadí ropu a zemní plyn mezi fosilní paliva.

Cena surové ropy na světových trzích se odvíjí dle mnoha faktorů. Jsou jimi například kvalita a druh ropy, dostupnost nalezišť, náročnost těžby, politické vlivy a události, přepravní náklady, náklady na skladování, rostoucí poptávka a také stále se snižující zásoby ropy způsobující nedostatek ropy na trhu.⁸¹

Kvalita ropy se určuje zejména dle její hustoty a obsahu síry. Díky hustotě se ropa rozlišuje na lehkou, střední a těžkou. Nejcenější jsou lehké⁸², ze kterých je možné při destilaci získat velké množství benzínu, zatímco těžké ropy dávají především asfalt.⁸³ Pak je také důležité rozlišení ropy na sladkou a kyselou, podle obsahu síry. Jestliže ropa obsahuje méně než 0,5 % síry, označuje se jako sladká. Naopak s vyšším obsahem síry je označována jako kyselá.⁸⁴ Síra se však v rafineriích musí odstraňovat, aby zařízení rafinerií a také motory vozidel nekorodovaly.⁸⁵

Většina ropných ložisek v přístupných oblastech již byla patrně nalezena, proto se z důvodu stále rostoucí poptávky a neustálého ubývání ropných zásob začínají provádět průzkumy a těžby ve stále složitějších oblastech (ať už hloubkou, přístupností nebo vydatností ložisek).⁸⁶ Růst poptávky společně s ubýváním zásob má obrovský vliv nejen na vývoj světové ekonomiky, ale také na mezinárodně-politické vztahy a světová dění.

Ropný průmysl je nejvíce se rozvíjejícím odvětvím v Africe. K roku 2010 Afrika disponovala přibližně 9,5 % světových ověřených zásob ropy⁸⁷. Každým rokem se však tyto zásoby nepatrně zvětšují, neboť je Afrika jedním z nejméně geologicky probádaných kontinentů světa. Nízká probádanost, častá absence národních těžařských společností a nízká spotřeba ropy (3,9 % z celkové světové spotřeby)⁸⁸, tak přivádí na africký kontinent stále nové zahraniční aktéry, kteří se snaží provádět výzkumy a těžbu, a získat tak co největší kontrolu nad světovými nalezišti ropy. V Africe se angažují především USA, některé evropské státy (Francie, Velká Británie,...), rychle rostoucí

⁸¹ Šmíd et al. (2010), Maxa (2007-2012), Blažek, Rábl (2006), Čílek, Kašík (2007)

⁸² tekuté světlé typy ropy

⁸³ Čílek, Kašík (2007)

⁸⁴ Šmíd et al. (2010)

⁸⁵ Čílek, Kašík (2007)

⁸⁶ Maxa (2007-2012)

⁸⁷ BP (2011)

⁸⁸ BP (2011)

asijské státy (Čína, Indie, Japonsko, Malajsie, J. Korea,...) a také nadnárodní těžařské společnosti (Exxon Mobil, Royal Dutch Shell,...).⁸⁹ Působení těchto aktérů může mít na africké státy jak pozitivní, tak i negativní dopad. Záleží na individuálním chování každého z aktérů.

V subsaharské Africe se nacházejí dvě významné oblasti bohaté na ropu⁹⁰:

1. Guinejský záliv – Nigérie, Republika Kongo, Angola, Kamerun, Rovníková Guinea, Gabon, Svatý Tomáš a Princův ostrov
2. Severovýchod Afriky – Súdán, Čad, Somálsko a v budoucnu pravděpodobně též Etiopie

Významné jsou také ropné zásoby v Senegalu, Mauritánii, Beninu, Ghaně, Demokratické republice Kongo a na Pobřeží Slonoviny. Pro Guinejský záliv je charakteristická těžba ropy zejména z podmořských vrtů, zatímco na severovýchodě Afriky pouze z povrchových. Ropa z Guinejského zálivu je celosvětově velmi ceněna, poněvadž je vysoce kvalitní. Jde o lehkou sladkou ropu, která přináší menší zátěž pro životní prostředí a je snadno přepravitelná.⁹¹

V řadě afrických států produkujících ropu však státní úřady a instituce neplní své úlohy, a tak mnohdy dochází ke korupci, kdy se příjmy z těžby a obchodu s ropou dostávají do rukou státních a mocenských elit. Korupce je ale jen jedním z možných problémů spojených s těžbou a obchodem s nerostnými surovinami.

Ropa oproti jiným přírodním zdrojům nevyvolává v rebelech chuť převzít kontrolu nad ložisky, neboť je samotná těžba finančně i technologicky dosti náročná. Rebelové se tak spíše uchylují k vyděračským metodám, únosům anebo se snaží převzít moc v daném státě.

⁸⁹ Frynas, Paulo (2006:232)

⁹⁰ Záhořík (2009)

⁹¹ Lake et al. (2006:28)

7.2. Zlato

Zlato je velmi těžký⁹², žlutý, lesklý kov, který vyniká silnou odolností vůči běžným chemickým vlivům. Vyznačuje se též vysokou kujností, tažností a také tepelnou a elektrickou vodivostí.⁹³ Díky těmto charakteristickým vlastnostem má zlato široké využití. Významnou roli má zejména v elektrotechnickém, leteckém a kosmickém průmyslu, v lékařství, šperkařství a je rovněž ideální pro povrchové úpravy uměleckých děl. Zlato také donedávna sloužilo jako měna ve formě zlatých mincí nebo cihliček. Ty mají doposud velmi vysokou a uznávanou hodnotu.

Zlato provází lidskou populaci už po celá tisíciletí a dá se tak zařadit mezi nejstarší kovy, které lidé kdy zpracovávali. Zlato bylo a stále je symbolem bohatství, moci a síly. Už od dob egyptských faraonů se zlato a jiné kovy využívaly jako klasická platidla. Později se z něho začaly razit i mince. Teprve ale až za dob Římské říše se zlato spolu se stříbrem stalo cílem kořistnických výprav. Římanům se během tři sta let podařilo získat pod svou kontrolu většinu známých zlatých a stříbrných dolů. Například významná zlatá ložiska ve starověké Hispánii byla jedním z důvodů vypuknutí druhé punské války mezi Římskou říší a Kartágem. Zlaté mince se staly postupně dominantní měnou v Evropě, Severní Africe a Malé Asii. Od 14. století začala cena zlata značně stoupat. Důvodem byl úbytek zlatých zásob na evropském kontinentě a následná stagnace výroby mincí.⁹⁴ V 16. století tak byly vedeny zámořské cesty do Nového světa, kde Evropané prostřednictvím drancování znovu získali tolik potřebné suroviny. 19. století je charakteristické propuknutím zlaté horečky, která postihla většinu světa. Tedy i Afriku. Africká horečka se ale od ostatních lišila tím, že se zde souběžně vedl také hon za diamanty. Vrcholu zlatá horečka dosáhla v roce 1886, kdy byla objevena v jižní části kontinentu velmi bohatá oblast na minerály a drahé kameny, tzv. kraton Kaapvaal⁹⁵ s největším a nejbohatším nalezištěm zlata na světě Witwatersranská pánev. Více než 35 % světové těžby zlata pochází právě odtud.⁹⁶ Ještě v 70. letech 20. století se v těchto oblastech těžilo ročně až 1000 tun zlata.⁹⁷ Od této doby se ale produkce postupně začala snižovat. Například nejvýznamnější africký producent zlata,

⁹² 2,5 krát těžší než železo a 1,7 krát těžší než olovo

⁹³ Jirásek, Vavro (2008)

⁹⁴ Morávek (2008)

⁹⁵ Oblast nacházející se na části území dnešní Botswany, Zimbabwe, Mosambiku, Jihoafrické republiky, Lesotha a Svazijska.

⁹⁶ Michalec (2004)

⁹⁷ Morávek (2008)

Jihoafrická republika, od roku 1995 do roku 2009 snížil podíl na celkové africké produkci zlata z 81 % na 43%. Důvodem stále byly rostoucí náklady spojené s hlubinnou těžbou a zvýšení produkce dalších významných producentů – Ghana (18 %), Mali (9 %), Tanzanie (8 %) a Guinea (4 %). Dalšími státy těžícími zlato, ačkoliv v menším měřítku, jsou: Zimbabwe, Senegal, Libérie, Togo, Keňa, Niger, Súdán, Etiopie, Eritrea, Burkina Faso a Pobřeží Slonoviny.⁹⁸

Zlato se v horninách (jako výplň křemenných žil) vyskytuje jako ryzí kov, většinou ve formě malých zrn a plíšků. Velmi často se rozrušením žil dostává do náplavů, odkud je pak možné zlato rýžovat. Dostupnost nalezišť zlata, nižší náklady těžby, snadná přeprava a vysoká cena na mezinárodním trhu přivádí do těchto oblastí mnoho aktérů, kteří se snaží získat kontrolu nad těžbou. Pokud se však jedná o hluboko uložená ložiska, kde je nutné využití nákladné techniky a kvalifikovaných pracovních sil, těžby se ujmou raději zahraniční těžařské společnosti nebo státní podniky.

7.3. Měď

Měď poznal člověk jako jeden z prvních kovů. Už po staletí z ní a jejich slitin dokázal vyrábět nástroje a ve směsi s cínem dokonce bronz. Měď je načervenalý, kujný kov charakteristický svou vynikající vodivostí⁹⁹, zpracovatelností a odolností vůči korozi. Díky těmto vlastnostem je měď pro svět nepostradatelná. Má široké uplatnění v elektrotechnickém a automobilovém průmyslu, při výrobě střešních krytin, okapů, a také jako součást slitin (bronz, mosaz atd.).

Těžba mědi je technologicky i finančně náročná, neboť ryzí měď je poměrně vzácná. Nachází se spíše v minerálech jako chalkopyrit, bornit, malachit, azurit apod. v hluboko uložených ložiscích. Pokud se v přírodě ryzí měď vyskytuje, tak ve formě malých plíšků či šupinek.¹⁰⁰ Měď se tak dá považovat za bodovou, neukořistitelnou surovinu.

Afrika celkově nemá oproti ostatním světadílům příliš velký podíl na produkci mědi (6 %), poněvadž jen hrstka afrických států oplývá zásobami tohoto kovu. Přesto

⁹⁸ U. S. Department of the Interior, U. S. Geological Survey (2011)

⁹⁹ Jeden z nejlepších vodičů elektrického proudu.

¹⁰⁰ Jirásek, Vavro (2008)

však tato hrstka států patří mezi významné světové vývozce. Nejvýznamnější ložiska se nacházejí v Zambii. Ta produkovala k roku 2008 58 % africké mědi. Dalšími jsou Demokratická republika Kongo (24 %) a Jihoafrická republika (11 %). Menší produkci má ale také Botswana, Namibie, Tanzanie a Zimbabwe. V budoucnu by měla začít těžba také v Eritrei.¹⁰¹

7.4. Diamanty

Diamant je nejtvrdším přírodním minerálem na světě. Je tak vysoce vyhledávaným a ceněným drahým kamenem. Diamanty jsou velmi významné pro průmysl. Díky tvrdosti se z nich vyrábějí nejrůznější nástroje určené k broušení, vrtání či řezání kovů, minerálů, hornin a dalších tvrdých materiálů.¹⁰² Kromě průmyslu jsou také využívány ve šperkařství, kde jsou vybrušovány¹⁰³. Dle Jirásků a Vavro¹⁰⁴ se ale jen 20 % vytěžených diamantů hodí pro šperkařské zpracování, neboť zbytek obsahuje různé nečistoty nebo je černého zbarvení. Vhodný diamant pro šperkařství je bezbarvý.

Již v dávné minulosti byly diamanty vysoce žádanou komoditou. První nálezy byly zaznamenány v Indii, kde se nacházela velmi bohatá naleziště aluviálních diamantů. Díky válečným a obchodním výpravám se diamanty během mnoha staletí rozptýlily skoro po celém světě. Ke konci 18. století ale došlo k ubývání indických diamantových zásob. Až v šedesátých letech 19. století byla objevena rozsáhlá diamantová naleziště u Kimberley, severně od Kapské kolonie v jižní Africe.¹⁰⁵ Toto naleziště nemělo řadu let konkurenci. Diamantová a zlatá horečka, které zde propukly souběžně, neustále přitahovaly velké množství nových aktérů, především cizince, kteří chtěli na diamantových a zlatých dolech zbohatnout. Těžba v jižní Africe z počátku probíhala většinou ve formě rýžování nebo těžbou povrchových dolů. Nacházelo se zde totiž velké množství aluviálních (sekundárních) diamantů. Jelikož ale ke konci sedmdesátých let 19. století zaměstnávala těžba 50 000 lidí ročně, doly se rozrostly do obrovských rozměrů, kde už bylo nutné použít mechanizaci, která zefektivnila samotnou těžbu. Konexe s vládou Kapska využila společnost De Beers¹⁰⁶, která během

¹⁰¹ U. S. Department of the Interior, U. S. Geological Survey (2011)

¹⁰² Petránek (2011)

¹⁰³ Vybroušené diamanty jsou nazývány brilianty.

¹⁰⁴ Jirásek, Vavro (2008)

¹⁰⁵ Williams (2011)

¹⁰⁶ Tato společnost je dnes největším producentem diamantů na světě.

deseti let dostala celou oblast bohatou na diamanty pod svou kontrolu. Těžba zlata a diamantů převážně Evropany, a s tím spojený rozvoj regionu, měla částečně za následek druhou Búrskou válku (1899 – 1902)¹⁰⁷ ¹⁰⁸.

V současnosti má Afrika 49% podíl (k roku 2009) na světové produkci diamantů. Největšími africkými producenti¹⁰⁹ jsou: Demokratická republika Kongo (34 % z celkové africké produkce), Botswana (33 %), Angola (13 %) a Jihoafrická republika (11 %). Dále diamanty produkují Tanzanie, Středoafriická republika, Ghana, Sierra Leone, Republika Kongo, Guinea, Lesotho, Svazijsko, Libérie, Pobřeží Slonoviny, Gabon, Namibie a Zimbabwe.¹¹⁰

Role diamantů v konfliktech se liší především podle jejich ukořistitelnosti. Primární diamanty (Kimberlite diamonds), které jsou neukořistitelné, v konfliktech nehrají příliš důležitou roli, naopak mohou dokonce pravděpodobnost konfliktu snížit. Sekundární diamanty jsou naopak snadno ukořistitelné, a tak mohou být použity na financování již probíhajících konfliktů nebo mohou mít také vliv na jejich prodloužení. Častokrát je pro rebely válečné drancování tak výhodné, že dávají přednost konfliktu před mírem.¹¹¹ O sekundární diamanty mají rebelové zájem z řady důvodů¹¹²:

- malé, přenosné, snadno se dají skrýt a přepravovat;
- vysoce cenné i v surové neopracované formě;
- obtížně kontrolovatelný obchod, při pašování náročné vystopování původu diamantů a obchodní trasy;
- celkem jednoduché falšování dokladů o transakcích;
- poměrně imunní vůči výkyvům trhu, neklesají na ceně;

7.4.1. Kimberlejský proces

Zatím jedinou významnou světovou reakcí na konflikty spojenými s přírodními zdroji je tzv. Kimberlejský proces (The Kimberley Process Certification Scheme).

¹⁰⁷ Občanská válka mezi africkými farmáři a evropskými horníky, hledající diamanty a zlato.

¹⁰⁸ Reid (2011)

¹⁰⁹ K roku 2008

¹¹⁰ U. S. Department of the Interior, U. S. Geological Survey (2010)

¹¹¹ Lujala et al. (2005)

¹¹² Vaughn (2007) cit. podle Vaňura (2009)

Mezinárodní fórum států a zástupců organizací diamantového průmyslu a občanských organizací, jehož cílem je dostat pod kontrolu, a pokud možno zcela potlačit obchod s „konfliktními“ neboli „krvavými diamanty“¹¹³. Kimberlejský proces vznikl v roce 2003 a k lednu roku 2012 měl 76 členských států a organizací (členem je např. EU jako celek).¹¹⁴ Členské státy musí dohlížet na produkci svých diamantů a obchod s nimi. Další povinností je zřízení kontrolních systémů dovozu a vývozu surových diamantů. Kromě neporušenosti přepravních obalů musí mít diamanty přiložené, vládou vydané osvědčení o jejich nekonfliktním původu. Diamanty bez osvědčení nesmí být do členských států dováženy.¹¹⁵ V současnosti je rizikovým státem v Africe Pobřeží Slonoviny, proto na něho byly uvaleny sankce OSN a byl zde zakázán obchod se surovými diamanty.

Vytvoření Kimberlejského procesu bylo reakcí na někdejší války spojené s diamanty¹¹⁶. Přestože je proces důležitým pokrokem, existují u něho vážné nedostatky, týkající se vymezení pojmu „konfliktní diamanty“. Kimberlejský proces neuděluje osvědčení pouze na diamanty pocházejících z válečných oblastí, se kterými obchodují ozbrojené povstalecké skupiny. Proces se však nevztahuje na diamanty, kvůli jejichž těžbě samotná vláda porušuje lidská práva svých občanů.¹¹⁷ Děje se tak například od roku 2008 v Zimbabwe, kde nad diamantovými poli v oblasti Marange převzala kontrolu armáda a politická strana diktátora Roberta Mugabeho. Vojáci nutí dospělé i děti hledat drahé kameny. Hledání probíhá za nelidských podmínek, kdy lidé pracují často bez jídla a přestávek. Neobvyklé není ani mučení, bití, mrzačení či vraždy. Přestože Kimberlejský proces v roce 2009 pozastavil výkup diamantů z této oblasti, z důvodu porušování lidských práv, v roce 2010 byl opět obnoven. Příčinou byla hrozba Zimbabwe o pokračování prodeje nelegální cestou, která by mohla vést k destabilizaci světového trhu. Dalším nedostatkem Kimberlejského procesu je jeho zaměření na válečné oblasti. V některých státech jako například Angola, Sierra Leone či Demokratická republika Kongo válka skončila. Přesto se zde nacházejí rebelské

¹¹³ „Krvavé diamanty“ OSN definuje jako „diamanty, které pochází z oblastí ovládaných ozbrojenými silami nebo frakcemi odporujícími legitimním a mezinárodně uznaným vládám, a jež se zároveň používají k financování vojenských akcí proti těmto vládám“.

(viz Collier, 2007)

¹¹⁴ Kimberley Process (2012)

¹¹⁵ Feldt (2010)

¹¹⁶ Angola, Libérie, Sierra Leone a Demokratická republika Kongo.

¹¹⁷ Feldt (2010)

skupiny, které kontrolují oblasti s diamantovými doly, kde opět dochází k nelidskému zacházení s dělníky.¹¹⁸

7.5. Coltan

Coltan neboli columbit – tantalit, je černá, metalická ruda, ze které se extrahují prvky niob a tantal. Tantal je odolný proti žáru a korozi, má dvakrát větší hustotu než ocel a je charakteristický velmi vysokou elektrickou vodivostí. Je tak důležitým prvkem při výrobě kondenzátorů, které kontrolují tok proudu uvnitř miniaturních elektronických obvodů. Tantalové kondenzátory jsou součástí většiny spotřební elektroniky, jako jsou mobilní telefony, notebooky, kamery, fotoaparáty či herních konzole. Kromě toho se také hojně využívá v leteckém a vojenském průmyslu a při výrobě chirurgických přístrojů.¹¹⁹ V dnešním globalizovaném světě je coltan pro život člověka nepostradatelným. S neustálým rozvojem elektrotechnického průmyslu se tak od roku 1992 zvyšuje poptávka po coltanu přibližně o 10 % ročně.¹²⁰

Afrika vytváří přibližně jednu pětinu světové produkce tantalu. Coltan se nachází v mnoha afrických zemích jako například v Namibii, Nigérii, Mosambiku (oblast Velkých jezer), Rwandě, Ugandě a Burundi. Uvádí se však, že přes 80 % coltanových zásob se nachází výhradně ve východní části Demokratické republiky Kongo.¹²¹

Těžby a obchodu s coltanem se velmi často v nekontrolovaných oblastech centrální vládou ujímají ozbrojené skupiny, neboť je coltan snadno ukořistitelný. Jeho těžba není obtížná, většinou se těží z povrchových dolů. Není tedy zapotřebí žádné mechanizace a kvalifikovaných pracovníků. Stejně jako sekundární diamanty, je coltan malý, lehký, snadno transportovatelný a na mezinárodním trhu vysoce ceněný. Na rozdíl od diamantů není u obchodu s coltanem potřeba žádných osvědčení o jeho původu, což znamená, že se zpracovaný coltan pocházející z konfliktních zón dostane na trh bez jakýchkoli obtíží.

¹¹⁸ Polochová (2010)

¹¹⁹ Friends of the Congo (2012)

¹²⁰ Tegera, Mikolo (2002:5)

¹²¹ Tamtéž

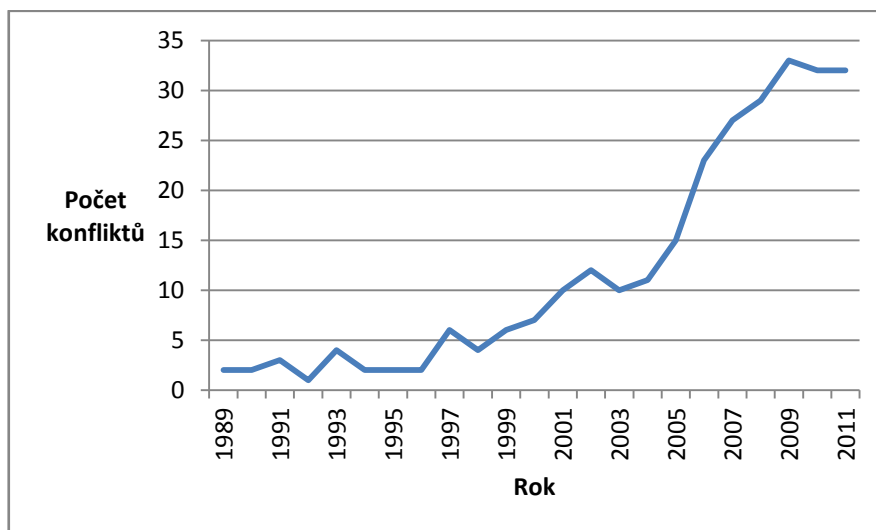
Zjišťování původu coltanu je velmi problematické. Například oblasti bohaté na coltan nacházející se v Demokratické republice Kongo jsou mnohdy ilegálně kontrolovány a drancovány ozbrojenými jednotkami sousedních států – Rwandou, Ugandou a Burundi, kteří coltan následně pašují do svých zemí.¹²² Odtud je přes další organizované kriminální sítě poslán dál. Ruda tak často, než se dostane na světový trh, projde přes mnoho překupníků. Kontrolní úřady zatím nemají prostředky k tomu, aby dokázaly bezpečně zjistit, jestli coltan pochází právě z konfliktní zóny či nikoliv.¹²³

¹²² Kutilová (2009)

¹²³ Crossin et al. (2003:134)

8. Identifikace konfliktů o suroviny v Africe

Většina konfliktů od roku 1945 spojených s přírodními zdroji proběhla či stále probíhá na africkém kontinentě. Dvacet čtyři ze čtyřiceti sedmi subsaharských států takovýto konflikt zažilo.¹²⁴ Mnoho států ovšem nejen jednou, a také v různé intenzitě. Nejhoršími konflikty byly občanské války, které se udály ve spojení s přírodními zdroji například na území Angoly, Republiky Kongo, Demokratické republiky Kongo, Libérie, Sierry Leone a Súdánu. Dalšími státy, které prodělaly konflikt, avšak nižší intenzity, jsou Botswana, Čad, Etiopie, Gambie, Guinea, Guinea-Bissau, JAR, Keňa, Mali, Mauritánie, Niger, Nigérie, Pobřeží Slonoviny, Rovnicková Guinea, Rwanda, Svatý Tomáš a Princův ostrov, Somálsko, Jižní Súdán a Uganda. Dle analýz Heidelberského institutu pro mezinárodní výzkum konfliktů (HIIK)¹²⁵ se počet střetů o přírodní zdroje v subsaharské Africe neustále zvyšoval. Nejvyšší nárůst byl pak zaznamenán mezi lety 2004 až 2009 (viz *Obrázek 2*).

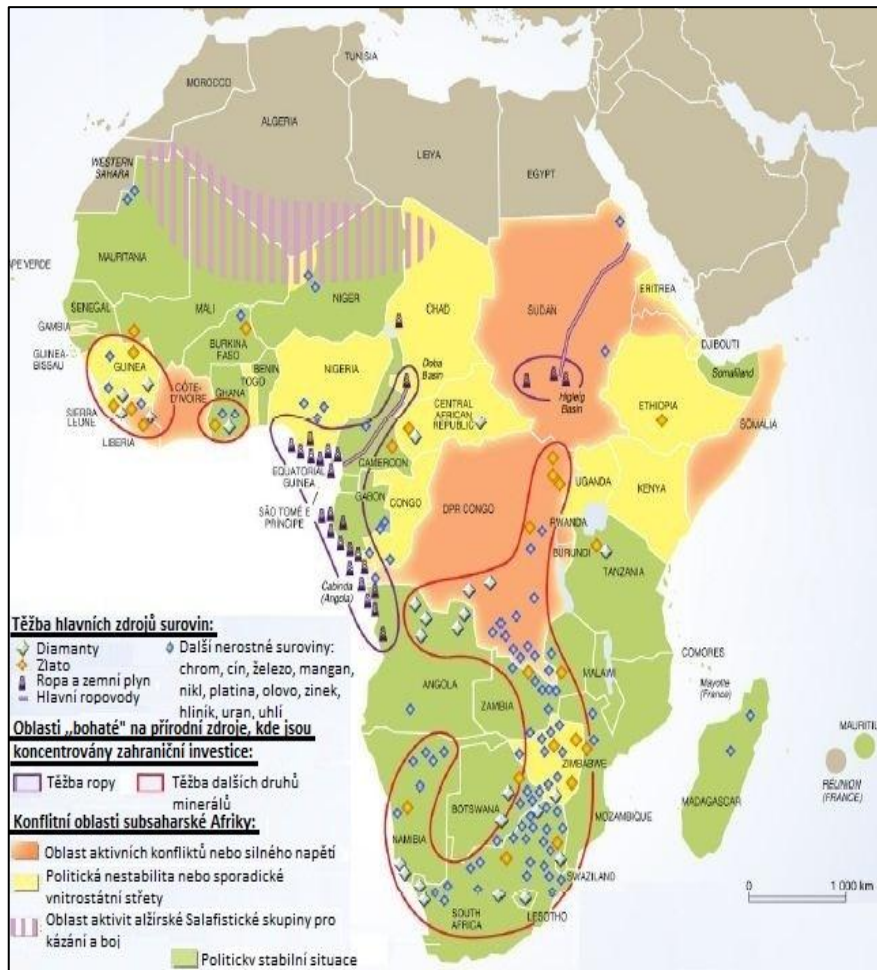
Obrázek 2: Vývoj počtu konfliktů v subsaharské Africe v letech 1989 až 2011

Zdroj: Vytvořeno dle Heidelberg Institute for International Conflict Research (1999-2011)

Mnoho konfliktů probíhá především v oblastech bohatých na ložiska nerostných surovin (viz *Obrázek 3*).

¹²⁴ HIIK (2012)

¹²⁵ Tamtéž

Obrázek 3: Nerostné bohatství a politická nestabilita subsaharské Afriky (1999)

Zdroj: Převzato a upraveno dle Coakley, Mobbs (2003)

8.1. Současné konflikty

HIK od roku 1992 pravidelně zpracovává a publikuje roční analýzy světových konfliktních událostí. „Conflict Barometer“, jak se analýza nazývá, sleduje vývoj konfliktů, které se za uplynulý rok (od vydání předchozí analýzy) udály. V analýzách jsou zaznamenávány předměty konfliktů, hlavní aktéři a intenzita. Úroveň intenzity je u jednotlivých konfliktů označena stupněm 1 až 5, kdy znamená¹²⁶:

- 1 – spor – nenásilný konflikt nízké intenzity, aktéři si uvědomují neslučitelnost svých zájmů se soupeřem;

¹²⁶ HIK (2012)

- 2 – nenásilná krize – konflikt nízké intenzity, který zahrnuje verbální tlak, hrozby použití násilí či ekonomických sankcí;
- 3 – násilná krize – konflikt střední intenzity, kde panuje napjatá situace mezi aktéry, doprovázená sporadickým použitím násilí (hraniční potyčky, povstání, apod.);
- 4 – omezená válka – násilný konflikt vysoké intenzity, v němž jsou násilné střety opakované a často organizované;
- 5 – válka – násilný konflikt vysoké intenzity, v němž je systematicky a dlouhodobě použito násilí;

Změna intenzity (vývoj konfliktu) je srovnávána s předešlým rokem a je v analýze značena těmito symboly¹²⁷:

- ↑ eskalace o jednu úroveň
- ↗ eskalace o více než jednu úroveň
- ↓ deeskalace o jednu úroveň
- ↘ deeskalace o více než jednu
- beze změny

Konflikt Barometer 2011 zachycuje například 91 konfliktních událostí, které se odehrály v období od 12. ledna 2010 do 31. prosince 2011 v subsaharské Africe (viz *Příloha 2*).

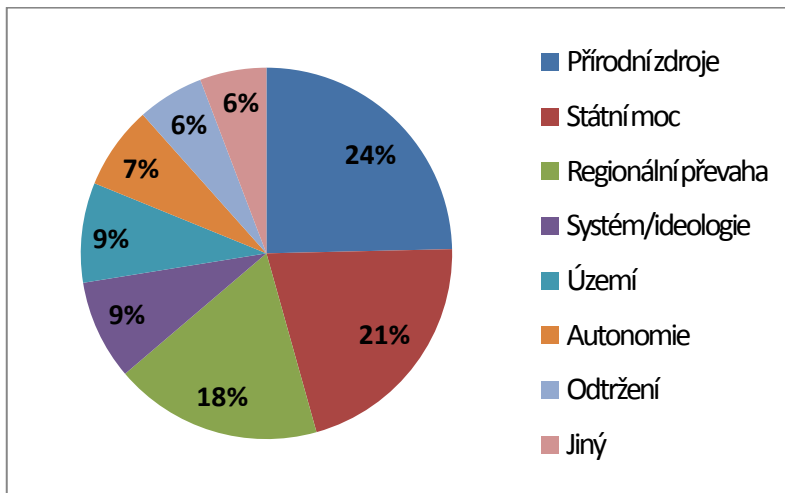
Během tohoto období se zde událo osm válek. U pěti z nich byly mezi předměty konfliktu přírodní zdroje. Kromě jedné války, která se odehrála na území Nigérie, proběhly všechny ostatní války, spojené s přírodním bohatstvím, pouze na území Súdánu a Jižního Súdánu. Předmětem čtyř válek byl také nesouhlas se systémem či ideologií ve státě. Omezené války byly čtyři, z nichž byly dvě spojeny s přírodními zdroji a dvě s regionální převahou¹²⁸. Nejvíce konfliktních událostí se odehrálo na úrovni násilné krize (34). Jejich nejčastějšími důvody byly problémy s regionální převahou (13), snahy o získání státní moci (12) a přírodní zdroje (9). Nenásilných krizí proběhlo 22. U jedenácti případů byla zjištěna spojitost se snahou o získání státní moci

¹²⁷ HIIK. (2012)

¹²⁸ Snaha o získání de facto kontroly (moci) nad určitým územím nebo obyvatelstvem. Kontrolu se snaží získat například nestátní skupiny či organizace, etnické skupiny, vlády, apod.

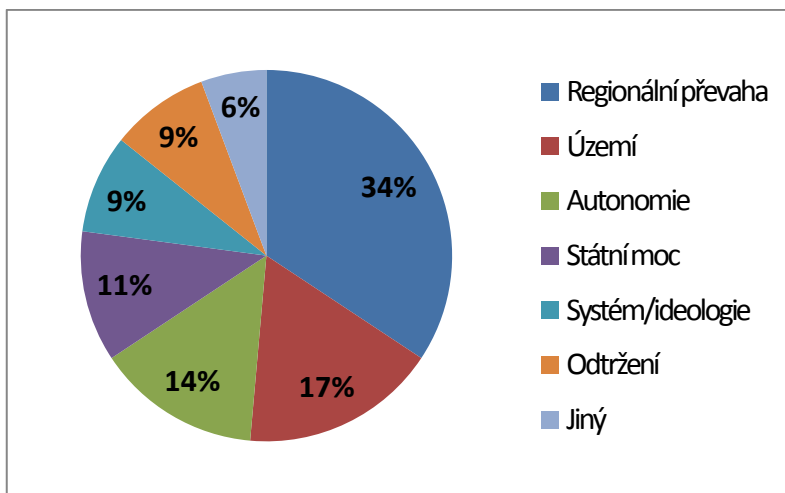
a u sedmi s přírodními zdroji. U proběhlých sporů (23) byly jednou z nejčastějších příčin přírodní zdroje (9) a snaha o autonomii (5) či kontrolu území (5).

Pro shrnutí, u 91 konfliktních událostí, které proběhly v subsaharské Africe, byly nejčastějšími předměty konfliktů (viz *Obrázek 4*) přírodní zdroje (32 případů), snaha o získání státní moci (29 případů) a regionální převaha (25 případů).

Obrázek 4: Nejčastější příčiny konfliktů v období 12. 1. 2010– 31. 12. 2011

Díky tabulce (viz *Příloha 2*) lze ale konstatovat, že u žádného ze zmíněných konfliktů nebylo přírodní bohatství jediným předmětem sporu. Konflikty spojené s přírodními zdroji se nejčastěji vyskytovaly v kombinaci s problémy regionální převahy a se spory o území (viz *Obrázek 5*).

Obrázek 5: Nejčastější příčiny konfliktů v kombinaci s přírodními zdroji (12. 1. 2010– 31. 12. 2011)

9. Případová studie: Sierra Leone

Sierra Leone nikdy nepatřila mezi největší světové producenty diamantů, avšak její diamanty se řadí mezi jedny z nejkvalitnějších na světě.¹²⁹ Ve státě, který se zmítal po desítky let v nestabilitě a konfliktech, tak hrály diamanty jednu z hlavních rolí.

9.1. Historické pozadí

Do roku 1961, kdy získala nezávislost, byla Sierra Leone britskou kolonií. Koloniální období ale mělo fatální vliv na budoucí chod státu. Britové například narušili etnické vztahy uvnitř země, neboť zvýhodňovali etnickou skupinu Krio (Kreolové)¹³⁰, která představovala 10 % populace státu. Kreolové díky tomu získali přístup k těm nejlepším školám a obchodním či pracovním příležitostem. S jinými etnickými skupinami ale Kreolové do získání nezávislosti žili v poklidu.¹³¹

Začátkem 30. let 20. století zde zahájila britská společnost Sierra Leone Selection Trust (SLST) těžbu diamantů. Až do padesátých let zde měla v těžbě monopol. Po druhé světové válce se v zemi situace ale zvrátila, neboť se mezi místní obyvatele dostala informace o skutečné ceně diamantů na světovém trhu. Do této doby byla místním lidem uváděna mylná cena. Většina horníků tak opustila práci u SLST a začala v džungli, kde se ložiska především nacházela, nelegálně těžit¹³². Následně začaly do těchto oblastí proudit tisíce lidí, nejen ze Sierra Leone, ale také ze sousední Libérie a Guineje, dychtící po vysokém výdělku. Odhaduje se, že k roku 1954 tady těžilo více než 30 tisíc ilegálních horníků. V polovině padesátých let ale tato ziskuchtivost měla závažný dopad na ekonomiku státu. Jedním z důvodů byli zemědělci, kteří se přestali starat o svá pole, a místo toho začali tajně v řečištích rýžovat diamanty. Nedostatek potravin zapříčinil v zemi, která obvykle potraviny vyvážela, nutnou potřebu dovozu. Navíc byla ekonomika státu závislá na výdělcích z těžby a prodeje diamantů (daně), kvůli ilegálnímu obchodu a pašování přes hranice o ně ale přišla. Dalšímu, komu se ilegální těžba nelíbila, byla samotná těžařská společnost

¹²⁹ Renner (2002)

¹³⁰ Potomci otroků osvobozených v 18. století na Jamajce a přesídlených do oblasti dnešního Freetownu..

¹³¹ Kinsman, Bassuener (2010)

¹³² Jediné právo k těžbě v Sierra Leone měla společnost Sierra Leone Selection Trust.

SLST. O ochranu jejich ekonomických zájmů se snažila i armáda, přes řadu násilných konfliktů mezi armádou a horníky, ale ilegální těžba pokračovala dál.¹³³

Kvůli pokusům o získání osobních výhod z diamantové těžby narostla v Sierře Leone kriminalita a korupce. Když Velká Británie po udělení nezávislosti¹³⁴ Sierru Leone opouštěla, zanechala za sebou stát s téměř nefunkčními politickými institucemi a státní správou.¹³⁵ Tento problém spolu s korupcí provází Sierru Leone dodnes.

9.2. Postkoloniální období

Od získání nezávislosti se Sierra Leone zmítala v nestabilitě, konfliktech a ekonomické krizi. Neustále se střídající vlády využívaly těžby diamantů především ve svůj prospěch. Kromě uspokojování vlastních potřeb sloužil zisk jako úplatek opozičním skupinám a voličům. Chudoba, nezaměstnanost, zkorumpované politické instituce, snížená legitimita státu – to jsou jedny z mnoha důvodů, proč se začala v 80. letech formovat Jednotná revoluční fronta (RUF).¹³⁶ Rebelskou skupinu tvořili nespokojení mladí muži z chudinských čtvrtí, dětští vojáci, horníci z ilegálních diamantových dolů či žoldáci z Libérie a Burkiny Faso. Vůdcem RUF byl Foday Sankoh, který byl silně podporován ze strany liberijského diktátora Charlese Taylora.¹³⁷

9.3. Občanská válka

9.3.1. Role Jednotné revoluční fronty (RUF)

Přestože se RUF při svém vzniku přihlásila k programu sociální spravedlnosti a odčinění starých křivd¹³⁸, jejím skutečným cílem bylo svrhnout zkorumpovanou vládu a ovládnout přírodní bohatství státu. 23. března 1991 tak vtrhla do východní části země a začala ji drancovat. Následně získala kontrolu nad diamantovými poli v oblasti Kono (východ státu). Diamantová pole byla pro RUF jediný způsob, jak si zajistit moc a vysoký přísun peněz. Finance byly pro tak velkou skupinu, která čítala několik stovek

¹³³ Campbell (2004:17)

¹³⁴ Nezávislost země v rámci Commonwealthu.

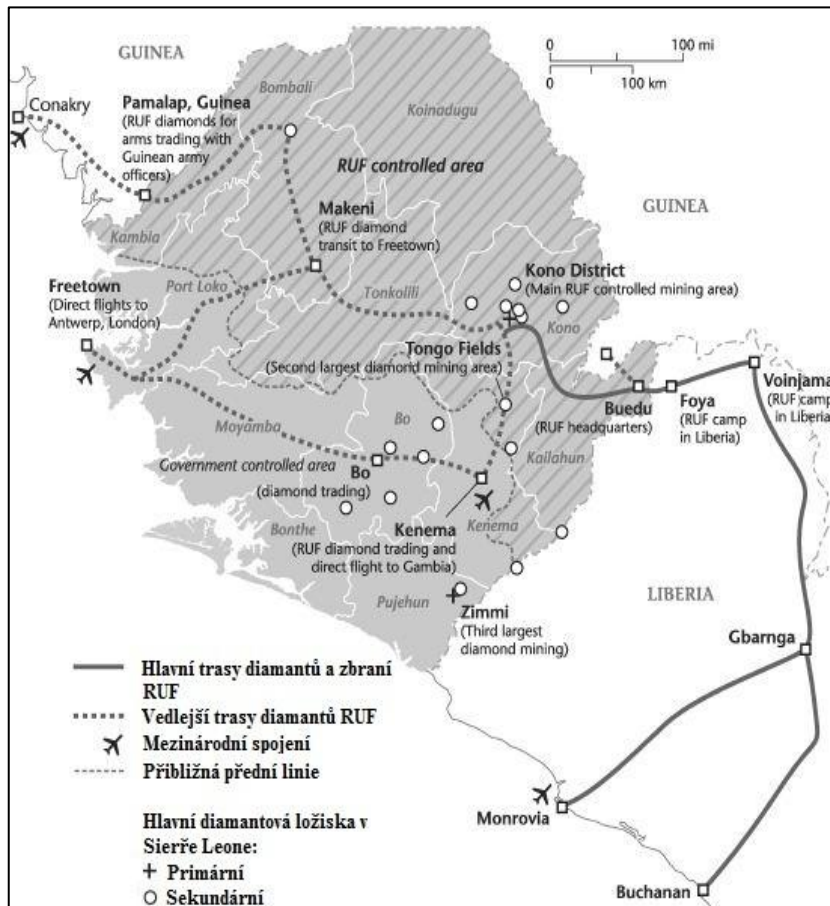
¹³⁵ Kinsman, Bassuener (2010)

¹³⁶ Koning (2008:5)

¹³⁷ Renner (2002) nebo Koning (2008)

¹³⁸ Kinsman, Bassuener (2010)

až tisíc vojáků (zbraně, jídlo, alkohol, drogy,...), velmi potřebné. Těžbu nejdřív RUF prováděla sama, ale později k ní nutila místní obyvatelstvo včetně dětí. Dle Rennera¹³⁹ dosahoval každoroční příjem rebelů 25 až 125 milionů dolarů. Kvůli mezinárodním kontrolám musela RUF ale vytěžené diamanty dostávat na mezinárodní trh prostřednictvím pašování do Libérie (nejčastěji), Gambie, a Guineje a odtud leteckou přepravou do Antverp, Londýna, New Yorku, Dubaje či Bombaje (viz Obrázek 6).

Obrázek 6: Těžba diamantů a obchodní cesty Jednotné revoluční fronty (RUF)

Zdroj: Převzato a upraveno dle Billon (2008:362)

RUF se vyznačovala nesmírnou brutalitou¹⁴⁰ vůči civilnímu obyvatelstvu, kterou používala k dosažení svých cílů. V častých případech ji prováděli ale jen pro zábavu a odreagování se.

¹³⁹ Renner (2002)

¹⁴⁰ Více o rebelských zločinech viz 5. kapitola (str. 30–31).

9.3.2. Role vlády a státních ozbrojených sil

Vláda kvůli rebelům nechala rozšířit své ozbrojené síly z 3 000 vojáků na 14 000. Z důvodu nedostatku financí a slabosti vlády se ale nejednalo o vycvičené vojáky, nýbrž o milice¹⁴¹ ze sousední Libérie, nezaměstnané muže s kriminální minulostí a děti z ulice. Ale stejně jako RUF, začala oficiální armáda Sierry Leone – místo obrany státu a obyvatel – rabovat, krást a drancovat přírodní zdroje.¹⁴² Přestože z počátku státní ozbrojené složky uznávaly a bránily vládu prezidenta Josepha Momoha, 29. dubna 1992 se obrátily proti němu a uskutečnily státní převrat.

9.3.3. Politická situace mezi lety 1992 až 2002

Národní prozatímní vládnoucí rada, která nastoupila v čele s kapitánem Valentinem Strasserem, zůstala u moci až do roku 1996. Proti RUF byla ale také prakticky bezmocná. RUF bez většího soupeře získala do roku 1995 pod kontrolu většinu diamantových dolů a vesnic Sierry Leone. V tomto roce si proto vláda najala na pomoc soukromé bezpečnostní síly „Gurkha Security Group“¹⁴³ a „Executive Outcomes (EO)“¹⁴⁴, kterým se podařilo vytlačit jednotky RUF do periferních oblastí a obnovit tak kontrolu vlády nad většinou sierraleonského území. I přes opakované výzvy vlády složit zbraně výměnou za amnestii rebelové nereagovali, a v útocích na civilní obyvatelstvo stále pokračovali. Útoky pak vygradovaly v období voleb v roce 1996, kdy RUF začala civilistům masově amputovat končetiny, aby se nemohli dostavit k volbám.¹⁴⁵

Volby vyhrál Ahmad T. Kabbah. Ten následně odvolal soukromé bezpečnostní síly a snažil se vést s RUF mírové rozhovory, které vyústily v podepsání mírové dohody z Abidjanu (30. listopadu 1996). Udržení příměří ale nemělo dlouhého trvání a RUF dohodu porušila.¹⁴⁶ Následně byl Kabbah svržen Revoluční radou ozbrojených sil (AFRC) a nahrazen Johnem P. Koromou. Koroma učinil v zemi razantní a drastické změny. Zrušil ústavu, omezil občanskou svobodu a pozval do vlády RUF. AFRC s RUF

¹⁴¹ Občanské dobrovolnické vojsko.

¹⁴² Renner (2002:22)

¹⁴³ Složená ze zástupců nepálských Gurkhů, kteří dříve sloužili v britské armádě. Gurkhové jsou známí svou houževnatostí a statečností v boji.

¹⁴⁴ Bezpečnostní agentura z Jihoafrické republiky.

¹⁴⁵ Kinsman, Bassuener (2010)

¹⁴⁶ Černoch (2006:31)

zůstaly u moci jen krátce, v roce 1998 byly vytlačeni z Freetownu jednotkami ECOMOG¹⁴⁷ a moci se chopil opět Kabbah.

RUF s AFRC se musely opět stáhnout do příhraničních oblastí, kde započaly znovu získávat a kontrolovat oblasti s diamantovými poli. Když rebelové v roce 1999 nabyli sil, zahájili operaci s názvem „No Living Thing“, jejímž cílem bylo dobýt hlavní město Freetown a sesadit vládu. Vše, co jim stálo v cestě, zničili, zabili, zmrzačili či znásilnili (nehledě na pohlaví a věk).¹⁴⁸ Proti rebelům vystoupily jednotky ECOMOG, u kterých se ale brzy ukázalo, že jsou stejně nemilosrdné jako RUF/AFRC. Zabily každého, o kom si myslely, že je spojen s rebely.¹⁴⁹

V zemi propukl masakr. Trvalo přes 4 měsíce, než se vláda dohodla na příměří a poté na uzavření mírové dohody z Lomé (7. července 1999). Na dohodu společně s programy odzbrojování a integrace rebelů do společnosti dohlížely mezinárodní jednotky UNAMSIL (United Nations Mission in Sierra Leone).¹⁵⁰ Přistoupení k míru však ze strany RUF mělo podmínku, RUF musela být po podepsání začleněna do státní správy. Celkem tak získala čtyři ministerské funkce, z nichž dvě zaujal samotný Foday Sankoh. Získal funkci viceprezidenta a předsedy Komise pro řízení strategických zdrojů.¹⁵¹ Z těchto pozic měl, jako vůdce RUF, snadný přehled nad obchody s přírodními zdroji a mohl dohlížet na využívání státních diamantových polí. RUF díky těmto funkcím ve vládě dostala příležitost zesílit a zmodernizovat své stavy.

Příměří dlouho netrvalo, neboť RUF odmítala opustit diamantová pole v regionu Kono, Makeni a Magburaka, a neprováděla svou demilitarizaci tak, jak by měla. V reakci na neochotu RUF spolupracovat vstoupily jednotky UNAMSIL v roce 2000 do těchto oblastí. RUF ale 500 jejich vojáků zajala. Woods a Reese¹⁵² uvádí, že se situace v zemi natolik vyostřila, že generální tajemník OSN, Kofi Annan, musel požádat Spojené království spolu s dalšími státy o pomoc. V té době bylo v Sierře Leone přibližně 6 000 vojáků UNAMSIL, kteří byli rozmístěni po celém státě s velmi omezeným mandátem, zatímco jednotky RUF v tomto roce čítaly až 15 000 rebelů, kteří

¹⁴⁷ Economic Community of West African States Monitoring Group – monitorovací skupina vytvořená Ekonomickým společenstvím států západní Afriky. Vznikla na základě podpisu smlouvy o vzájemné vojenské pomoci z roku 1989. Skupina byla sestavena v roce 1990 z důvodu probíhající Liberijské občanské války. Sdružuje 15 západoafrických států, včetně Sierry Leone.

¹⁴⁸ Campbell, Greg (2004:86-90)

¹⁴⁹ Woods, Reese (2008:39-51)

¹⁵⁰ Černoch (2006)

¹⁵¹ Koning (2008)

¹⁵² Woods, Reese (2008:60)

se mezinárodními válečnými pravidly rozhodně neřídili.¹⁵³ Byla tedy potřeba okamžitého zásahu, aby se mise UNAMSIL nezhroutila. Britské jednotky SAS včasnou intervencí osvobodily zajaté vojáky a zajaly Sankoha. Po tomto incidentu OSN posílilo mandát jednotek UNAMSIL, a tak mohly společně s armádou Sierry Leone, guinejskou armádou a vojsky pod velením OSN donutit RUF ke kapitulaci. Ta podepsala v Abuji v listopadu 2001 mírovou dohodu a 14. ledna 2002 byla občanská válka prohlášena za ukončenou.

Ke kapitulaci RUF vedlo mnoho důvodů. Kromě početní převahy jednotek OSN a ztráty vůdce Sankoha přišla RUF také o velmi důležité příjmy z obchodu s diamanty. Vedlo k tomu embargo OSN udělené na export diamantů ze Sierry Leone (od roku 2000) a především z Libérie (od roku 2001). RUF tak ztratila nejen přístup k liberijským přístavům a letištím, ale také ztratila finanční a vojenskou podporu důležitého spojence, Charlese Taylora, se kterým vedla mnoholetý obchod s diamanty.¹⁵⁴

9.4. Zhodnocení konfliktu

Občanská válka trvala 11 let. Podle Seybolta¹⁵⁵ bylo v tomto konfliktu zavražděno přes 43 tisíc lidí a dva miliony lidí (z celkových 4,5 mil. obyvatel Sierry Leone), bylo nuceno opustit své domovy a stát se uprchlíky. LeVertová¹⁵⁶ ve své knize zmiňuje také desítky tisíc lidí, kteří byli zmrzačeni nebo zraněni a více než 200 tisíc žen a dívek, které se staly oběťmi sexuálního násilí. Více než 300 měst a vesnic, včetně 340 tisíc domů a 80 % zdravotních center bylo zničeno. Zemi tento konflikt přivedl k totálnímu kolapsu a mezinárodnímu zařazení mezi tzv. zhroucené státy (Failed States). Přestože se ekonomický a politický stav této země neustále zlepšuje, ještě v roce 2011 stála Sierra Leone na 30. místě v indexu zhroucených států (Failed States Index). I to je ale možné považovat za částečný úspěch, v roce 2005 se, pro srovnání, nacházela na místě šestém.¹⁵⁷

¹⁵³ LeVert (2006:31)

¹⁵⁴ Koning (2008:6)

¹⁵⁵ Seybolt (2002)

¹⁵⁶ LeVert (2006:32)

¹⁵⁷ Lawrence (2011)

V současnosti se vláda snaží potlačovat korupci, vytvářet nová pracovní místa a pracovat na rozvojových projektech. Uvnitř státu od ukončení války probíhají také demobilizační, odzbrojovací a reintegrační programy. Přesto je ale státní aparát stále velmi křehký a řada rebelských skupin i dnes pokračuje v kontrole některých diamantových polí. Riziko propuknutí dalšího konfliktu je tak v Sierře Leone stále vysoké.¹⁵⁸

9.4.1. Příčiny konfliktu

Klíčovým předmětem občanské války v Sierře Leone byla snaha o získání státní moci. Sekundárně šlo ale o kontrolu nad oblastmi bohatými na diamantová ložiska, neboť obchod s diamanty zaručoval vysoké příjmy potřebné k financování mocenských a osobních zájmů (pokračování konfliktu, zbrojení, korupce, apod.).

Na příjmech z diamantového obchodu byla závislá jak vláda, tak rebelové. Závislost vlády na diamantech byla znát už v průběhu 20. století. Za kolaps ekonomiky po získání nezávislosti nemohla ale jen ona, ale také diamantová horečka, která v zemi po druhé světové válce propukla. Následovala léta politické a sociální nestability, charakteristické vnitrostátními konflikty, převraty a následně občanskou válku. Většina veškerého dění v Sierře Leone probíhala pouze v rámci boje o moc a bohatství. Je vhodné položit si tak otázku, jestli by se opravdu konflikty takové intenzity a rozsahu v této zemi udály, kdyby se zde nenacházely drahé kameny. Je ovšem možné, že by si vláda nebo rebelové hledali jiný zdroj příjmů. Na tuto otázku však odpověď nejspíše nenalezneme.

Klíčovým faktorem zde také hrála geologická forma diamantových ložisek, neboť Sierra Leone disponuje převážně sekundárním typem diamantů, které jsou pro rebelské skupiny snadno ukořistitelné. RUF tak našla lehce dostupný zdroj příjmů, ze kterého mohla pak dále prodlužovat probíhající konflikt

¹⁵⁸ Lawrence (2011)

10. Závěr

Spojitosť určitých přírodních zdrojů s konflikty v subsaharské Africe je zřejmá. Ne však v každém státě bohatém na tyto zdroje musí konflikt probíhat a je také nutné si uvědomit, že ne kvůli každému druhu přírodního bohatství se vyplatí vést spory a boje.

Konfliktní potenciál jednotlivých surovin se liší. Může za to řada faktorů, které se mnohdy vzájemně ovlivňují. Je jimi například politická, ekonomická a sociální situace v daném státě, množství a kvalita nerostného bohatství, jeho lokalita, cena na trhu (čím vyšší cena ve vztahu k hmotnosti, tím vyšší pravděpodobnost konfliktu), ukořistitelnost, blokovatelnost přepravy, legalita atd. Potvrdila se tak první a třetí pracovní hypotéza. První zmiňuje souvislost mezi rozmístěním ložisek nerostných surovin a konfliktními zónami. Je ale nutno dodat, že velmi významnou roli hraje také geologická forma těchto ložisek.

Přírodní zdroje ve většině případů ale nejsou jedinou příčinou konfliktů a nejspíše ani ne hlavní, jak nám například potvrdila analýza současných konfliktů subsaharské Afriky a případová studie Sierry Leone. Zkoumané konflikty spojené s přírodními zdroji se nejčastěji pojily s problémy regionální převahy a se spory o území. Problémem regionální převahy se dá rozumět snaha určité skupiny lidí (etnická či náboženská skupina, rebelové, vláda, apod.) získat kontrolu nad určitým územím. Dá se tak částečně potvrdit druhá zmíněná hypotéza, že suroviny přispívají k eskalaci konfliktů zapříčiněných etnickými nebo náboženskými rozpory, avšak nelze říci, do jak velké míry.

Role faktorů ukořistitelnosti a míry koncentrace přírodních komodit je velmi podstatná, neboť má vliv jak na vypuknutí konfliktů, tak i na jejich prodlužování či ukončení. Snadno ukořistitelnými/rozptýlenými strategickými surovinami jsou například sekundárně získávané diamanty a zlato či coltan. S těmito zdroji se pojí převážně složité, zdlouhavé neseperatistické konflikty, jelikož mají jak vysokou cenu na trhu (ke své hmotnosti), tak i jejich těžba není příliš náročná. Takovéto konflikty jsou vedeny především pro zisk a moc. Neukořistitelné/bodové strategické suroviny jako jsou primárně získávané diamanty a zlato, ropa či měď jsou na trhu vysoce ceněnými surovinami, ovšem jejich těžba je velmi náročná na kapitál. Mají tak vliv spíše na separatistické konflikty nebo také na utlumení některých sporů (úplatky těžařských

společností rebelům, místním komunitám apod.). Těmito fakty se tak dá potvrdit čtvrtá pracovní hypotéza.

Konflikty o přírodní zdroje jsou ve velké míře lokalizovány v rozvojových státech, ve kterých vládou zkorumpované, oslabené a málo zodpovědné vlády. Tím se potvrzuje i poslední, pátá hypotéza. Tento problém je způsoben tím, že některé státy bohaté na přírodní suroviny ztrácí zájem o řešení ekonomických a sociálních problémů ve své zemi a dávají spíše přednost svým či mocenským zájmům. Tato situace zapříčiňuje mnohdy ztrátu kontroly státu nad svým územím, což vyvolává podnět pro povstání, převraty, vytváření nezávislých států atd.

Konflikty spojené s přírodním bohatstvím se vedou už stovky let, a tak je vysoce pravděpodobné, že budou i nadále pokračovat. Pokračovat budou nejspíše do té doby, dokud se nezlepší politická, ekonomická a sociální situace rozvojových států, kde je většina konfliktů vedená s cílem zlepšit si stávající situaci – získat bohatství a moc. Mít moc znamená být bohatý.

11. Shrnutí

Bakalářská práce se zaměřuje na roli přírodního bohatství v konfliktech subsaharské Afriky. Komplexně se snaží analyzovat, jak různé druhy strategických surovin (se zaměřením na ropu, zlato, měď, diamanty a coltan) ovlivňují dynamiku konfliktů. Nejprve jsou rozebrány pojmy jako ozbrojený konflikt a strategické suroviny. Další část práce se poté zabývá důvody, proč vlastně vznikají konflikty o přírodní zdroje, a názory odborníků na danou problematiku. Následně jsou popsány faktory ovlivňující konfliktní potenciál surovin a bližší specifika samotných konfliktů o suroviny. Po charakterizaci vybraných strategických surovin je provedena analýza současných konfliktů, ve které jde o zjištění, do jaké míry se přírodní zdroje podílí na současných konfliktech v subsaharské Africe, a také počtu konfliktů, které vypukly pouze o zdroje, nebo v jaké kombinaci s jinými příčinami sporů. Závěrečná kapitola je pak věnována případové studii zaměřené na stát Sierra Leone.

Klíčová slova: subsaharská Afrika, přírodní zdroje, konflikt, ropa, zlato, měď, diamanty, coltan, Sierra Leone

Summary

This thesis focuses on the role of natural resource conflicts in sub-Saharan Africa. Complexly tries to analyze how different types of strategic resources (with a focus on oil, gold, copper, diamonds and coltan) affect the dynamic of conflicts. First are analyzed terms as armed conflict and strategic resources. The next part examines the reasons why form conflicts over natural resources, and expert opinions on the issue. Then are described factors that influence the conflict potential of resources and more detailed specifics about natural resource conflicts themselves. After characterization of selected strategic natural resources is created analysis of current conflicts which finds out how far natural resources contribute to current conflicts in sub-Saharan Africa, and the number of conflicts that arose only because of natural resources, or in what combination with other causes of confrontation. The final chapter is devoted to a case study on the state of Sierra Leone.

Keywords: sub-Saharan Africa, natural resources, conflict, oil, gold, copper, diamonds, coltan, Sierra Leone

12. Seznam použitých zdrojů

BALLENTINE, Karen a Heiko NITZSCHKE (2005): The Political Economy of Civil War and Conflict Transformation. Berghof Research Center for Constructive Conflict Management. Dostupné z: http://www.berghof-handbook.net/documents/publications/dialogue3_ballentine_nitzschke.pdf

BANNON, Ian a Paul COLLIER (2003) Natural Resources and Conflict: What We Can Do. In: Natural resources and violent conflict: options and actions. Washington, D. C.: World Bank, s. 1-16. ISBN 0-8213-5503-1.

BÍLKOVÁ, Veronika (2007): Úprava vnitrostátních ozbrojených konfliktů v mezinárodním humanitárním právu. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta v nakl. IFEC , Beroun. ISBN 80-85889-82-6.

BILLON Philippe Le (2008): Diamond Wars? Conflict Diamonds and Geographies of Resource Wars, Annals of the Association of American Geographers. Department of Geography, University of British Columbia. 345-372.

BILLON, Philippe Le (2001): The political ecology of war: natural resources and armed conflicts. In: Political Geography. Oxford: Pergamon, 561–584. Volume 20, Issue 5. ISSN 0962-6298.

BLAŽEK J., RÁBL V. (2006): Základy zpracování a využití ropy. 2. vyd. Vysoká škola chemicko-technologická v Praze, Praha. ISBN 80-7080-619-2.

BP (2011): BP Statistical Review of World Energy: June 2011. London: US Securities and Exchange Commission. Dostupné z: <http://www.bp.com/sectionbodycopy.do?categoryId=7500&contentId=7068481>

BUHAUG, Halvard a Scott GATES (2002): The Geography of Civil War. Journal of Peace Research, 39(4): 417–433.

BUREŠ, Oldřich (2003): Mírové operace OSN v postbipolárním světě – méně znamená více. Mezinárodní vztahy. Praha, č. 3, s. 24-43. Dostupné z: <http://www.mezinarodnivztahy.com/article/view/83>

CAMPBELL, Greg (2004): Blood diamonds: tracing the deadly path of the world's most precious stones. New York: Westview Press, 251 s. ISBN 08-133-4220-1.

CÍLEK, Václav a Martin KAŠÍK (2007): Nejistý plamen: Průvodce ropným světem. 1. vyd. Praha: Dokořán, 191 s. ISBN 978-80-7363-122-2.

COAKLEY G. J. a P. M. MOBBS (2003): The Mineral Industries of Africa 1999. US Geological Survey Yearbook 2002, United States Geological Survey (USGS). National Mining Association, Washington DC. World Trade Organization (WTO), Geneva; United States Department of Commerce, Bureau of Economic Analysis (BEA), Washington DC ; Military Balance, London.

COLLIER, Paul (2007): The Bottom Billion: Why the Poorest Countries Are Failing and What Can Be Done About It. New York: Oxford University Press, Inc, 205 s. ISBN 978-0-19-531145-7.

COLLIER, Paul a Anke HOEFFLER (2002a): Greed and Grievance in Civil War. The Centre for the Study of African Economies Working Paper Series, Working Paper 160. Dostupné z: <http://www.bepress.com/csae/paper160>

COLLIER, Paul a Anke HOEFFLER (2002b): The Political Economy of Secession. Manuscript, 30 June.

COLLIER, Paul a Anke HOEFFLER (1998): On Economic Causes of Civil War. Oxford Economic Papers 50(4): 563–573.

COLLIER, Paul, V. L. ELLIOTT, Havard HEGRE, Anke HOEFFLER, Marta REYNAL-QUEROL a Nicholas SAMBANIS (2003): Breaking the Conflict Trap: Civil War and Development Policy. New York: Oxford University Press, 221 s. ISBN 08-213-5481-7.

COLLIER, Paul; Anke HOEFFLER a Måns SÖDERBOM (2004): On the Duration of Civil War. Journal of Peace Research, 41(3): 253–273.

CROSSIN, Corene, Gavin HAYMAN a Simon TAYLOR (2003) Where Did It Come From? Commodity Tracking Systems. In: Natural resources and violent conflict: options and actions. Washington, D. C.: World Bank, s. 1-16. ISBN 0-8213-5503-1.

ČERNOCH, Filip (2006): Krvavé diamanty: surovinové pozadí konfliktu v Sieře Leone. *Mezinárodní politika*, 30, č. 4.

DE SOYSA, Indra (2002): Paradise Is a Bazaar? Greed, Creed, and Governance in Civil War, 1989–99. *Journal of Peace Research*, 39(4): 395–416.

Department of Peace and Conflict Research: Definitions. UPPSALA UNIVERSITY. [online]. 2011 [cit. 2012–03–05]. Dostupné z: http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/definitions/#Ceasefire_agreements

DEPARTMENT OF PEACE AND CONFLICT RESEARCH: UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset. UPPSALA UNIVERSITY. [online]. Marie Allansson. 2011 [cit. 2012–03–05]. Dostupné z: http://www.pcr.uu.se/research/ucdp/datasets/ucdp_prio_armed_conflict_dataset/

DOYLE, Michael & Nicholas SAMBANIS (2000): International Peacebuilding: A Theoretical and Quantitative Analysis. *American Political Science Review*, 94(4): 779–801.

ELBADAWI, Ibrahim a Nicholas SAMBANIS (2000): Why Are There So Many Civil Wars in Africa? Understanding and Preventing Violent Conflict. *Journal of African Economies*. 9/4. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/DEC/Resources/warsinAfrica.pdf>

ELBADAWI, Ibrahim a Nicholas SAMBANIS (2002): How Much War Will We See? Explaining the Prevalence of Civil War. *Journal of Conflict Resolution*, 46(3): 307–334.

FEARON, James D. (2004): Why Do Some Civil Wars Last So Much Longer Than Others? *Journal of Peace Research*, 41(3): 275–301.

FEARON, James D. a David D. LAITIN (2003): Ethnicity, Insurgency, and Civil War. *American Political Science Review*, 97(1): 75–90.

FELDT, Heidi (2010): Heinrich Böll Stiftung, The Green Political Foundation. *Natural Resources and Conflict*. 6 s. Dostupné z: http://www.boell.de/downloads/Resources_and_Conflict.pdf

- FRIENDS OF THE CONGO (2012): Coltan. In: Friends of the Congo [online]. Washington DC, [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: <http://www.friendsofthecongo.org/resource-center/coltan.html>
- FRYNAS, Jędrzej George a Manuel PAULO (2006): A New Scramble For African Oil? Historical, Political, and Business Perspectives. African Affairs. 27 November 2006, 106/423, 229–251. Dostupné z: <http://ic.ucsc.edu/~rlipsch/AFRICOM/Frynas.pdf>
- FUCHS, Jiří (2007): Mezinárodní humanitární právo. Praha: Ministerstvo obrany ČR – Agentura vojenských informací a služeb. ISBN 978-80-7278-424-0.
- GLEDITSCH, Nils Petter; Peter WALLENSTEEN, Mikael ERIKSSON, Margareta SOLLENBERG & Håvard STRAND (2002): Armed Conflict 1946–2001: A New Dataset', Journal of Peace Research 39(5): 615–637.
- HEGRE, Håvard (2002): Some Social Requisites of a Democratic Civil Peace: Democracy, Development, and Armed Conflict. Paper presented to the Annual Meeting of the American Political Science Association. Boston, MA, 29 August – 1 September.
- HEIDELBERG INSTITUTE FOR INTERNATIONAL CONFLICT RESEARCH (2012): Conflict Barometer: 2009–2011. Heidelberg: The Department of Political Science, University of Heidelberg. ISSN 1616-931X.
- HIK. Methodological Approach since 2003 (2012): Conflict Intensity. In: HIK: Heidelberg Institute for International Conflict Research [online]. [cit. 2012-04-17]. Dostupné z: http://hiik.de/en/methodik/methodik_ab_2003.html
- HUMPHREYS, Macartan (2003): Natural Resource, Conflict, and Conflict Resolution, paper prepared for the Santa Fe Institute/Javeriana University 'Obstacles to Robust Negotiated Settlements' workshop, Bogota, 29–31 May.
- JIRÁSEK, Jakub a Martin VAVRO (2008): Nerostné suroviny a jejich využití. Ostrava: Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR & Vysoká škola báňská - Technická univerzita Ostrava. ISBN 978-80-248-1378-3
- JUKL, Marek (2005): Ženevské úmluvy a dodatkové protokoly: (stručný přehled). 2. dopl. vyd. Praha: Český červený kříž, 47 s. ISBN 80-254-1792-1.

KINSMAN, Jeremy, Kurt BASSUENER (2010): Sierra Leone: Belated International Engagement Ends a War, Helps Consolidate a Fragile Democracy. In: A Diplomat's Handbook: for Democracy Development Support. The Council for a Community of Democracies, 2010. Second Edition. Dostupné z: <http://www.diplomatshandbook.org/index.html>

KONING, Ruben de (2008): Resource–conflict links in Sierra Leone and the Democratic Republic of the Congo. SIPRI Insights on Peace and Security. October 2008, No. 2008/2.

KUTILOVÁ, Markéta (2009): Krvavé mobily. In: Rozvojovka [online]. 10. 12. 2009 [cit. 2012-04-16]. Dostupné z: http://www.rozvojovka.cz/krvave-mobily_278_11.htm

LAKE, Anthony, Christine Todd WHITMAN, Princeton N. LYMAN a J. MORRISON (2006): More than humanitarianism: a strategic U. S. approach toward Africa : report of an independent task force. New York: Council on Foreign Relations, 148 s. Task force report (Council on Foreign Relations), no. 56. ISBN 08-760-9353-5.

LAWRENCE, Kendall.(2011): Country Profile: Sierra Leone. The Fund for Peace. Washington, D. C.: The Fund for Peace Publication FFP, December 2011. Dostupné z: <http://www.fundforpeace.org/global/?q=states-sierraleone>

LEVERT, Suzanne (2006): Sierra Leone: Cultures of the World. 1st ed. New York: Marshall Cavendish Benchmark. ISBN 07-614-2334-6.

LUJALA, Päivi, Nils Petter GLEDITSCH a Elisabeth GILMORE (2005): A Diamond Curse? Civil War and a Lootable Resource. Oslo: Journal of Conflict Resolution.

LUJALA, Päivi, Nils Petter GLEDITSCH a Elisabeth GILMORE (2005): A Diamond Curse?: Civil War and a Lootable Resource. Journal of Conflict Resolution. 2005-08-01, roč. 49, č. 4, s. 538-562. ISSN 0022-0027. Dostupné z: <http://saramitchell.org/lujalagleditschgilmore.pdf>

MATĚJČEK, Tomáš (2007): Ekologická a environmentální výchova: učební text k průřezovému tématu Environmentální výchova podle Rámcového vzdělávacího programu pro základní vzdělávání. 1. vyd. Praha: Nakladatelství České geografické společnosti, 50 s. ISBN 978-808-6034-720.

MAXA, Daniel (2007-2012): Petroleum.cz [online]. Praha: Vysoká škola chemicko-technologická, Ústav technologie ropy a alternativních paliv, [cit. 2012-04-12].

Dostupné z: <http://www.petroleum.cz/index.aspx>

MEADOWS, Donella H, Dennis L MEADOWS a Jørgen RANDERS (1992): Beyond the limits: confronting global collapse, envisioning a sustainable future. Post Mills, Vt.: Chelsea Green Pub. Co., 300 s. ISBN 09-300-3155-5.

MEADOWS, Donella H, Jørgen RANDERS a Dennis L MEADOWS (2004): The limits to growth: the 30-year update. White River Junction, Vt: Chelsea Green Publishing Company, 338 s. ISBN 19-314-9858-X.

MEADOWS, Donella H., Dennis L. MEADOWS, Jørgen RANDERS a William W. BEHRENS III. (1972): The Limits to Growth. New York: Universe Books. ISBN 0-87663-165-0.

MICHALEC, Libor (2004): Kde se vzalo zlato?. 21. STOLETÍ: Revue objevů, vědy, techniky a lidí. 21. 1. 2004.

MORÁVEK, Petr (2008): Zlaté doteky pěti kontinentů. Praha: Mladá fronta, a.s. ISBN 80-204-1744-3.

PETRÁNEK, Jan (2011) Za tajemstvím kamenů: příručka pro mladé sběratele hornin, minerálů a zkamenělin. 1. vyd. Praha: Česká geologická služba, 199 s. ISBN 978-802-4737-386.

POLOCHOVÁ, Iveta (2010): Krvavé diamanty a jejich bezzubý soupeř. Rozvojovka: Války o zdroje. Č. 3, s. 7.

RAMSBOTHAM, Oliver, Tom WOODHOUSE a Hugh MIALL (2005): Contemporary Conflict Resolution: the Prevention, Management and Transformation of. Cambridge: Polity Press. ISBN 0-7456-3212-2.

REID, Richard J. (2011): Dějiny moderní Afriky od roku 1800 po současnost. 1. vyd. Praha: Grada, 331 s. ISBN 978-802-4730-790.

RENNER, Michael (2002): The anatomy of resource wars. Washington, DC: Worldwatch Institute, 91 s. ISBN 18-780-7165-3.

- RENNER, Michael (2004) *Anatomy of Resource Wars*. The Hague Conference on Environment, Security and Sustainable Development. The Hague: Peace Palace, 9-12 May. Dostupné z: http://www.envirosecurity.org/conference/presentations/session2/ESSD_Session_2_Michael_Renner.pdf
- REYNAL-QUEROL, Marta (2002): Ethnicity, Political Systems, and Civil Wars. *Journal of Conflict Resolution*, 46(1): 29–54.
- ROSS, Michael (2003b): How do Natural Resources Influence Civil War? Evidence from 13 Cases. [cit. 2012–04–08]. Dostupné z: <http://www.sscnet.ucla.edu/polisci/faculty/ross/HowDoesNat3.pdf>
- ROSS, Michael L. (2002) *Natural Resources and Civil War: An Overview with Some Policy Options*. UCLA Department of Political Science. Dostupné z: <http://siteresources.worldbank.org/INTCPR/1091081-1115626319273/20482496/Ross.pdf>
- ROSS, Michael L. (2003a) *Natural Resources and Civil War: An Overview*. UCLA Department of Political Science. Dostupné z:
- ROSS, Michael L. (2003c) *Oil, Drugs, and Diamonds: The Varying Roles of Natural Resources in Civil War*. In: BALLENTINE, Karen a Jake SHERMAN. *The political economy of armed conflict: beyond greed and grievance*. Boulder, Co.: Lynne Rienner Publishers, s. 47-70. ISBN 1-58826-172-7.
- ROSS, Michael L. (2004) *What Do We Know about Natural Resources and Civil War?*. *Journal of Peace Research*. Vol. 41, no. 3. DOI: 10.1177/0022343304043773. Dostupné z: <http://jpr.sagepub.com/cgi/content/abstract/41/3/337>
- ROTBURG, Robert I. (2003): *State failure and state weakness in a time of terror*. Washington, D. C.: Brookings Institution Press, 354 s. ISBN 08-157-7573-3.
- SEYBOLT, Taylor B. (2002): *Major armed conflicts*. In: The Stockholm International Peace Research Institute. *SIPRI Yearbook 2002: Armaments, Disarmament and International Security*. Solna: Oxford University Press, 2002, s. 21-62. Dostupné z: <http://www.sipri.org/yearbook/2002/files/SIPRIYB0201.pdf>

SHUBIN, V. (2004): Russia and Africa. Moving in the Right Direction?, in: I. Talyor – P. Williams (eds): Africa in International Politics. External Involvement on the Continent, London and New York, Routledge, pp. 102-115.

ŠEDIVÝ, Jiří (2000): Válka: rámec pro analýzu. In JEHLIČKA, P., TOMEŠ, J., DANĚK, P. Stát, prostor, politika - vybrané kapitoly z politické geografie. Praha: PřF UK. ISBN 80-238-5566-2. s. 180-199.

ŠMÍD, Tomáš (2010): In Vybrané konflikty o zdroje a suroviny. Brno: Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. 20 s. ISBN 978-80-210-5351-9.

ŠMÍD, Tomáš a Vladimír VAŽURA (2009): Teoretické vymezení a konceptualizace fenoménu slabých a selhávajících států. Mezinárodní vztahy. Praha, vol. 44, no. 2, s. 44-64. ISSN 0323-1844.

ŠTOCHL, Miroslav a Zeno ČIŽMÁŘ (2008): Benzina v proměnách času. Praha: Benzina, s.r.o.

TEGERA, Aloys a Sofia MIKOLO (2002): The Coltan Phenomenon: How a rare mineral has changed the life of the population of war-torn North Kivu province in the east of the Democratic Republic of Congo. Pole Institute. Dostupné z: http://www.kongokinshasa.de/dokumente/ngo/polinst_coltan.pdf

The global menace of local strife: Almost all wars are now civil wars. Many of the causes are economic. THE ECONOMIST. 2003, May 22nd 2003. Dostupné z: <http://www.economist.com/node/1795830>

THÜRER, Daniel (1999) The "failed State" and international law. International Review of the Red Cross. International Committee of the Red Cross. 31-12-1999, No. 836. Dostupné z: <http://www.icrc.org/eng/resources/documents/misc/57jq6u.htm>

TOMEŠ, Jiří (2007): Nové války? Proměna charakteru a geografické distribuce ozbrojených konfliktů po konci studené války. In: TOMEŠ, Jiří, David FESTA a Josef NOVOTNÝ. Konflikt světů a svět konfliktů: střety idejí a zájmů v současném světě. Praha: P3K. ISBN 978-80-903587-6-8.

U. S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR, U. S. GEOLOGICAL SURVEY (2010): Minerals Yearbook: Area Reports: International 2008: Africa and the Middle East.

Washington: United States Governmentt Printing Office, 349 s. v. III. ISBN 978-141-1329-652.

U. S. DEPARTMENT OF THE INTERIOR, U. S. Geological Survey (2011): Minerals Yearbook: Area Reports: International 2009: Africa and the Middle East. Washington: United States Governmentt Printing Office, 368 s. v. III. ISBN 978-141-1329-751.

UCDP a PRIO (2004): UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset Codebook. Version 2.1, 11 March 2004. (http://www.prio.no/sptrans/-818603808/codebook_v2_1.pdf)

UCDP a PRIO (2007): UCDP/PRIO Armed Conflict Dataset Codebook. Version 4-2007. (http://www.prio.no/sptrans/-1750800626/UCDP_PRIO_Codebook_v4-2007.pdf)

VAŘURA, Vladimír (2004): Financování povstaleckých skupin v rozvojových zemích. Rexter – Časopis pro výzkum radikalismu, extremismu a terorismu. Brno: Centrum pro bezpečnostní a strategická studia, o. s., Katedra politologie Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně, 02/2004. ISSN 1214-7737. Dostupné z: <http://www.rexter.cz/financovani-povstaleckych-skupin-v-rozvojovych-zemich/2004/11/01/>

VAŘURA, Vladimír (2009): Vliv přítomnosti nerostných surovin a dalších cenných přírodních zdrojů na propuknutí, průběh a řešení vnitrostátních ozbrojených konfliktů [online]. Brno, [cit. 2012-03-29]. Dostupné z: http://is.muni.cz/th/43447/fss_d/dizertace_kompletni.pdf. Disertační práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Katedra politologie.

WALLENSTEEN, Peter (2007): Understanding Conflict Resolution. London: SAGE, s. 14-15. ISBN 10 1-4129-2858-3.

WILLIAMS, Gardner F. (2011): The diamond mines of South Africa: some account of their rise and development. Digitally printed version. New York: Cambridge University Press. ISBN 978-110-8026-598.

WOODS, Larry J. a Timothy R. REESE (2008): Military interventions in Sierra Leone: Lessons from a failed state. Fort Leavenworth, Kan.: Combat Studies Institute Press, US Army Combined Arms Center, 115 s. ISBN 09-801-2364-X.

ZÁHOŘÍK, Jan (2009): Mezinárodní souvislosti těžby ropy v Africe. Středoevropské politické studie, Mezinárodní politologický ústav Masarykovy univerzity. Ročník XI, Číslo 4, s. 284-306.

ZELENÝ, Milan (2009): Konflikt! Řešit? Vyřešit? Odstranit?. Moderní řízení. č. 4. ISSN 0026-87. Dostupné z: http://web.fame.utb.cz/cs/docs/KonfliktM_36-39.pdf

13. Přílohy

Příloha 1: Kvantitativní výzkum přírodních zdrojů a občanských válek

Příloha 2: Konflikty v subsaharské Africe mezi lety 1945 až 2011

Příloha 1: Kvantitativní výzkum přírodních zdrojů a občanských válek

	Zaměření	Předmět měření	Závislá proměnná	Zjištění
Collier & Hoeffler (1998)	27 válek, 1960–92	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu	Zvýšení pravděpodobnosti války
Collier & Hoeffler (2002a)	52 válek, 1960–99	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu	Zvýšení pravděpodobnosti války
Collier & Hoeffler (2002b)	48 válek, 1960–99	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu	Zvýšení pravděpodobnosti separatistických válek
Elbadawi & Sambanis (2002)	108 válek, 1960–99	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu	Malý nebo žádný efekt
Fearon & Laitin (2003)	97 válek, 1960–99	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu	Žádný významný efekt
Fearon & Laitin (2003)	122 válek, 1945–99	Vývozce ropy	Propuknutí konfliktu	Zvýšení pravděpodobnosti války
Hegre (2002)	50 válek, 1960–97	Export nerostných surovin/ celkový export	Propuknutí konfliktu	Žádný významný efekt
Hegre (2002)	50 válek, 1960–97	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu	Zvýšení pravděpodobnosti války
Humphreys (2003)	122 válek, 1945–99	Produkce ropy	Propuknutí konfliktu	Zvýšení pravděpodobnosti války
Humphreys (2003)	122 válek, 1945–99	Ropné zásoby	Propuknutí konfliktu	Žádný významný efekt

Humphreys (2003)	122 válek, 1945–99	Produkce diamantů	Propuknutí konfliktu	Žádný významný efekt
Humphreys (2003)	122 válek, 1945–99	Produkce diamantů	Trvání války	Zkrácení trvání války
Reynal-Querol (2002)	91 válek, 1960–95	Export primárních komodit/HDP	Propuknutí konfliktu a jeho rozšíření	Zvýšení pravděpodobnosti neetnických válek
Elbadawi & Sambanis (2002)	108 válek, 1960–99	Export primárních komodit/HDP	Rozšíření války	Malý nebo žádný efekt
Collier, Hoeffler & Söderbom (2004)	52 válek, 1960–99	Export primárních komodit/HDP	Trvání války	Žádný významný efekt
Fearon (2004)	122 válek, 1945–99	Pašeráctví (drogy, drahokamy)	Trvání války	Prodloužení trvání války
Doyle & Sambanis (2000)	124 válek, 1945–97	Export primárních komodit/HDP	Úspěch v budování míru	Poškozování budování míru
de Soysa (2002)	77 států, 1989–99	Zásoby přírodních zdrojů/počet obyvatel	Propuknutí konfliktu (>25 mrtvých)	Žádný významný efekt
de Soysa (2002)	77 států, 1989–99	Zásoby nerostných surovin /počet obyvatel	Propuknutí konfliktu (>25 mrtvých)	Snížení pravděpodobnosti konfliktu
de Soysa (2002)	138 států, 1989–99	Vývozce ropy	Propuknutí konfliktu (>25 mrtvých)	Zvýšení pravděpodobnosti konfliktu
Buhaug & Gates (2002)	262 konfliktů, 1946–2000	Zdroje nerostných surovin v konfliktní zóně	Velikost zóny konfliktu	Zvětšení velikosti zóny konfliktu

Zdroj: Převzato a upraveno dle Ross (2004)

Příloha 2: Konflikty v subsaharské v letech 2010–2011

Název konfliktu	Vypuknutí konfliktu	Aktéři	Intenzita	Předmět konfliktu	Změna v letech 2010–11
Angola (FLEC/Cabinda)	1975	FLEC vs. vláda	3	Održení, přírodní zdroje	•
Angola (UNITA)	1975	UNITA vs. vláda	2	Státní moc	↗
Angola – DR Kongo	2009	Angola vs. DR Kongo	2	Území, přírodní zdroje, jiný	•
Botswana (Basarwa)	1997	Basarwa vs. vláda	1	Systém/ideologie, regionální převaha, přírodní zdroje	↘
Burundi (FNL)	2005	FNL vs. vláda	3	Státní moc	•
Burundi (Hutuové – Tutsiové)	1962	Různé politické strany Hutuů vs. různé politické strany Tutsiů	1	Státní moc	↘
Burundi (různé opoziční skupiny)	2006	UPRONA, FRODEBU, FORSC, CNDD vs. vláda	3	Státní moc	•
Burundi – Rwanda (hranice)	1960	Burundi vs. Rwanda	1	Území	•
Čad (různé opoziční skupiny)	1990	Vláda vs. UNDR, URD, atd.	1	Státní moc	•
Čad (různé rebelské skupiny)	2005	UFR, PFNR, MPRD, UFDD vs. vláda	2	Státní moc, přírodní zdroje	↘
DR Kongo (Bundu dia Mayala)	2000	Bundu dia Kongo vs. vláda	1	Autonomie, systém/ideologie	•
DR Kongo (CNDP)	2004	CNDP vs. vláda	2	Regionální převaha, přírodní zdroje	•
DR Kongo (Enyele – Boba)	2009	Enyele vs. Boba	1	Regionální převaha, přírodní zdroje	KONEC
DR Kongo (Enyele)	2010	Enyele vs. vláda	2	Regionální převaha	↓
DR Kongo (FDLR)	1997	FDLR vs. vláda	4	Regionální převaha, přírodní zdroje	↗
DR Kongo (FRF)	1998	FRF vs. vláda	2	Státní moc	↘

DR Kongo (milice Ituri)	1999	Ozbrojené síly DR Konga (FARDC) vs. Fronta vlasteneckého odporu Ituri (FRPI), Lidová fronta pro spravedlnost v Kongu	3	Regionální převaha, přírodní zdroje	•
DR Kongo (Mayi-Mayi)	2004	Různé skupiny Mayi-Mayi, vláda	3	Regionální převaha, přírodní zdroje	•
DR Kongo (MLC, RCD, UDPS, UNC)	1997	MLC, UNC, UPDS vs. vláda	3	Státní moc	↑
DR Kongo – Rwanda	2002	DR Kongo vs. Rwanda	1	Přírodní zdroje, jiný	•
Eritrea – Džibuti (hranice)	1994	Eritrea vs. Džibuti	2	Území	↗
Etiopie (OLF/Oromiya)	1973	Etiopie vs. OLF	3	Održeni	•
Etiopie (ONLF/Ogaden)	1984	ONLF vs. vláda	3	Održeni, přírodní zdroje	↘
Etiopie (Oromo – Somálci)	2005	Oromo vs. Somálci	1	Regionální převaha, přírodní zdroje	↘
Etiopie (TPDM)	2002	TPDM vs. vláda	1	Regionální převaha	•
Etiopie (různé opoziční skupiny)	2005	Medrek, OFDM, OPC, UDJ, ENDP vs. vláda	2	Státní moc	↘
Etiopie – Eritrea	1998	Etiopie vs. Eritrea	2	Území, jiný	•
Gabon (OSN)	2009	OSN vs. vláda	2	Státní moc	•
Guinea (UFDG)	2006	UFDG vs. vláda	3	Státní moc, přírodní zdroje	•
Guinea-Bissau (státní převrat)	2008	Vláda vs. organizátoři státního převratu	3	Státní moc, přírodní zdroje	•
Guinea-Bissau (opozice)	1998	Opozice vs. vláda	2	Státní moc	↗
JAR (Kwa Zulu-Natal)	1990	ANC vs. NFP vs. IFP	3	Regionální převaha	↑

JAR (xenofobové – imigranti)	2008	Xenofobní gangy v JAR, imigranti v JAR	3	Jiný	•
JAR - Namibie (hranice)	1991	Namibie vs. JAR	1	Území, přírodní zdroje	•
Kamerun (povstalci/Bakassi)	2006	AMC, BFF vs. vláda	3	Autonomie	•
Keňa (mezietnické násilí)	1991	Samburu vs. Turkana vs. Pokot vs. Borana vs. Merille	3	Regionální převaha, přírodní zdroje	•
Keňa (Mungiki)	2002	Vláda vs. Mungiki	3	Systém/ideologie, regionální převaha	•
Keňa (PNU – ODM)	1999	PNU vs. ODM	2	Státní moc	•
Keňa (SLDF)	2002	SLDF vs. vláda	2	Regionální převaha	↗
Komory (Anjouan, Mohéli)	1997	Regionální vláda ostrovu Mohéli, regionální vláda ostrovu Anjouan vs. regionální vláda ostrovu Grand Comore	1	Státní moc	↓
Madagaskar (TGV – TIM)	2009	TIM vs. TGV	2	Státní moc	↘
Mali (AQIM)	2009	AQIM vs. vláda	3	Systém/ideologie, jiný	•
Mali (Tuaregové / Kidal)	1989	ANM, MTNM, MNLA, Ansar al-Din vs. vláda	2	Autonomie, přírodní zdroje	•
Niger (AQIM)	2009	AQIM vs. vláda	3	Systém/ideologie, regionální převaha	↗
Niger (opozice)	2009	Opoziční skupiny vs. vláda	3	Státní moc	•
Niger (Tuaregové/Agadez)	1999	MNJ vs. vláda	2	Autonomie, přírodní zdroje	•
Nigérie (Boko Haram)	2003	BH vs. vláda	5	Systém/ideologie	↑
Nigérie (křesťané – muslimové)	1960	Křesťanské skupiny vs. muslimské skupiny	3	Systém/ideologie, regionální převaha	•

Nigérie (zemědělci – pastevci)	1960	Zemědělci vs. pastevci	3	Regionální převaha, přírodní zdroje	↘
Nigérie (skupiny Ijaw / delta Nigeru)	1997	MEND, NDLF, IRA, atd. vs. vláda	3	Regionální převaha, přírodní zdroje	•
Nigérie (MASSOB / Biafra)	1967	MASSOB vs. vláda	3	Održeni	•
Nigérie (MOSOP, Ogoni / Delta Nigeru)	1990	MOSOP, Ogoni vs. vláda	1	Autonomie, přírodní zdroje	•
Nigérie (Seveřané – Jižané)	1960	Seveřané - Jižané	5	Systém/ideologie, státní moc, přírodní zdroje	↑
Nigérie – Kamerun (Bakassi)	1961	Nigérie vs. Kamerun	1	Území, přírodní zdroje	•
Pobřeží Slonoviny (FN)	1999	FN vs. vláda	2	Státní moc	•
Pobřeží Slonoviny (opozice)	2000	Příznivci Ouattara, FN vs. příznivci Gbagba	5	Státní moc	↑
Republika Kongo (CNR, milice Ninja)	1997	CNR, milice Ninja vs. vláda	1	Autonomie	↘
Rovníková Guinea – Gabon (Mbanié, Cocotier, ostrovy Conga)	1970	Rovníková Guinea vs. Gabon	1	Území, přírodní zdroje	•
Rwanda (různé rebelské skupiny Hutuů)	1990	FDLR, různé rebelské skupiny Hutuů vs. vláda	3	Státní moc	•
Rwanda (různé opoziční skupiny)	2010	FDU-Inkingi, UDF, ex-RPF, PS, DGPR vs. vláda	2	Státní moc	•
Rwanda – Francie	2004	Rwanda, Francie	1	Mezinárodní moc, jiný	•
Rwanda - Uganda	2000	Rwanda vs. Uganda	1	Jiný	•
Senegal (MFDC/Casamance)	1982	MFDC vs. vláda	3	Održeni	•
Sierra Leone (APC – SLPP)	2007	APC vs. SLPP	3	Státní moc	•
Somálsko (al-Shabaab – Hizbul Islám)	2009	al-Shabaab vs. Hizbul Islám	3	Regionální převaha	KONEC
Somálsko (Islamistické skupiny)	2006	Hizbul Islám, al-Shabaab vs. TFG, ASWG	5	Systém/ideologie, státní moc	•

Somálsko (Puntland – Somaliland)	1998	Autonomní oblast Puntland vs. regionální vláda Somalilandu	3	Území, regionální převaha	•
Somálsko (Puntland)	1998	Autonomní oblast Puntland vs. TFG	1	Autonomie	•
Somálsko (Somaliland – SSC)	2009	regionální vláda Somalilandu vs. SSC	3	Regionální převaha	↑
Somálsko (Somaliland)	1991	regionální vláda Somalilandu vs. TFG	1	Održení	•
Středoafriická republika (různé rebelské skupiny)	2005	CPJP vs. vláda, UFDR	3	Státní moc	•
Súdán (Dárfúr)	2003	JEM, SLM/A-AW, SLM/A-MM, LJM, JEM-KI, SPLM/A-North vs. vláda	5	Regionální převaha, přírodní zdroje	•
Súdán (Východní fronta)	2005	Východní fronta vs. vláda	1	Autonomie, přírodní zdroje	•
Súdán (meziethnické násilí), od července Jižní Súdán (meziethnické násilí)	2008	Murle vs. Lou Nuer vs. Dinka-Bor vs. Turkana vs. Toposa vs. Mundari	5	Regionální převaha, přírodní zdroje	↑
Súdán (LRA - SPLM/A), od července Jižní Súdán (LRA)	1994	LRA vs. SPLM/A, od července vláda	3	Regionální převaha	•

Súdán (SPLM/A – různé milice), od července Jižní Súdán (různé milice)	2010	Milice Shilluk (Jižní Súdán), Milice David Yau Yau, SSLM-Gadget, SSDM, Milice Gatluak Gai, Milice Gabriel Tang-Ginye vs. GoSS	5	System/ideologie, přírodní zdroje	↑
Súdán (SPLM/A/ Jižní Súdán)	1955	Súdán vs. SPLM/A	5	Održení, přírodní zdroje	KONEC
Súdán (SPLM/A-North/Jižní Kordofan, Modrý Nil	2011	SPLM/A-North vs. vláda	4	Autonomie, systém/ideologie	NOVÝ
Súdán – Eritrea	1994	Eritrea vs. Súdán	1	Jiný	↘
Súdán – Jižní Súdán	2011	Súdán vs. Jižní Súdán	4	Území, přírodní zdroje	NOVÝ
Súdán – Uganda (hranice), od července Jižní Súdán – Uganda (hranice)	1994	Súdán vs. Uganda	2	Území	↗
Svazijsko (různé opoziční skupiny)	1998	Vláda vs. PUDEMO, SWAYOCO, SFTU, COSATU	3	System/ideologie, státní moc	↗
Svazijsko – JAR	1902	Svazijsko vs. JAR	1	Území	•
Tanzanie (CUF/Zanzibar)	1993	CUF vs. vláda	1	Održení	↘
Togo (ANC)	2002	ANC vs. vláda	2	Státní moc	↗
Uganda (ADF, NALU)	1987	ADF, NALU vs. vláda	3	Regionální převaha	↗
Uganda (Baganda / Buganda)	1995	Království Buganda vs. vláda	2	Autonomie, přírodní zdroje	↘
Uganda (LRA)	1987	LRA vs. vláda	4	Regionální převaha	•
Uganda (opoziční hnutí)	2001	Vláda vs. opozice	3	Státní moc	↗
Uganda – DR Kongo (Albertovo jezero)	2007	Uganda vs. DR Kongo	2	Území, přírodní zdroje	•

Zimbabwe (MDC-T, MDC-M – ZANU-PF)	2000	MDC-T, MDC-M vs. Zanu-PF	3	Státní moc	•
---	------	--------------------------------	---	------------	---

Zdroj: Převzato a upraveno dle Heidelberg Institute for International Conflict Research (2012)

Poznámky k tabulce: UNITA – União Nacional para a independência Total de Angola; FLEC – Frente para a Libertação do Enclave Cabinda; FNL – The National Forces of Liberation; UPRONA – Union pour le Progrès national; FRODEBU – Front pour la Démocratie au Burundi; FORSC – Forum pour le Renforcement de la Société Civile; CNDD – Conseil National Pour la Défense de la Démocratie; URD – The Union for Renewal and Democracy; UFR – Union of Resistance Forces; PFNR – The Popular Front for National Renaissance; MPRD – The Minerals and Petroleum Resources Development Act; UFDD – The Union of Forces for Democracy and Development; CNDP – National Congress for the Defence of the Congolese People; FDLR – The Democratic Liberation Forces of Rwanda; FRF – The Federalist Republican Forces; FARDC – Forces Armées de la République démocratique du Congo; MLC – Mouvement de Libération du Congo; UNC – Union Pour la Nation Congolaise; UPDS – Union Panafricaine pour la Democratie Sociale; RCD – Rassemblement Congolais pour la Démocratie; OLF – Oromo Liberation Front; ONLF – The Ogaden National Liberation Front; TPDM – Tigray People's Democratic Movement; OFDM – The Oromo Federalist Democratic Movement; OPC – The Oromo People's Congress; UDJ – Unity for Democracy and Justice Party; ENDP – Ethiopian National Democratic Party; UFDG – Union des Forces Démocratiques de Guinée; ANC – The African National Congress; NFP – Natal Fire Protection Association; IFP – The Inkatha Freedom Party; AMC – The Africa Marine Commando; BFF – The Bakassi Freedom Fighters; PNU – Party of National Unity; ODM – Orange Democratic Movement; SLDF – The Sabaot Land Defence Force; TIM – Tiako i Madagasikara; TGV – Tanora malaGasy Vonona; AQIM – Al-Qaeda in the Islamic Maghreb; ANM – L'Association Néhémie Mali; MTNM – Northern Mali Tuareg Movement; MNLA – The National Movement for the Liberation of Azawad; MNJ – The Nigerien's Movement for Justice; BH – Boko Haram; MEND – Movement for the Emancipation of the Niger Delta; NDLF – The Nigeria Democratic Liberty Forum; MASSOB – The Movement for the Actualization of the Sovereign State of Biafra; FN – Forces Nouvelles; CNR – Centre National de la Recherche Agronomique de côte d'Ivoire; FDLR – Forces démocratique pour la liberation du Rwanda; UDF – The United Democratic Forces of Rwanda; DGPR – The Democratic Green Party of Rwanda; MFDC – Mouvement des forces démocratiques de Casamance; APC – All People's Congress; SLPP – Sierra Leone People's Party; TFG – Transitional Federal Government; ASWG – Ahlus Sunna wal Jamaa; SSC – Khaatumo State of Somalia; CPJP – The Convention of Patriots for Justice and Peace; UFDR – The Union of Democratic Forces for Unity; JEM – The Justice and Equality Movement; SLM/A-AW – Sudan Liberation Movement/Army (Abdul Wahid faction); SLM/A-MM – The Sudan Liberation Movement/Army (Minni Minawi); JEM-KI – The Justice and Equality Movement; LRA – The Lord's Resistance Army; SSDM – The South Sudan Democratic Movement; PUDEMO – The People's United Democratic Movement; SWAYOCO – A statement from the Swaziland Youth Congress; SFTU – The Swaziland Federation of Trade Unions; COSATU – The Congress of South African Trade Unions; CUF – Civic United Front; ANC – National Alliance for Change; ADF – The Allied Democratic Forces; NALU – The National Army for the Liberation of Uganda; MDC-T – The Movement for Democratic Change – Tsvangirai; MDC-M – The Movement for Democratic Change – Mutambara; Zanu-PF – The Zimbabwe African National Union;